

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტურა

ხელნაწერის უფლებით

დავით ლობჯანიძე

**საქართველოს პოლიტიკური და
სამართლებრივი სისტემის
მოდერნიზაცია**

სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად წარმოდგენილი

**დ ი ს ე რ ტ ა ც ი ი ს
რ ე ზ ი უ მ ე**

თბილისი

2008

ნაშრომი შესრულებულია
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტში

მეცნიერ-ხელმძღვანელი: **მანანა მოსულიშვილი** –
სამართლის დოქტორი,
პროფესორი

ოპონენტები: 1. **ავთანდილ ტუკვაძე** – პოლიტიკურ
მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
2. **გიორგი გოგიაშვილი** – სამართლის
დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2008 წლის _____
____-_____ სთ-ზე გრიგოლ რობაქიძის სახელობის
უნივერსიტეტის საკონფერენციო დარბაზში
სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე. მის.: ქ. თბილისი,
ჯანო ბაგრატიონის ქ. 6.

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია გრიგოლ
რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში.

დისერტაციის რეზიუმე დაიგზავნა 2008 წლის _____

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი
სამართლის დოქტორი, სრული
პროფესორი

პეტრე დაუთაშვილი

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალურობა. საქართველოს პოლიტიკურ და სამართლებრივი სისტემების მოდერნიზაცია გახლავთ ჩვენი თანამედროვეობის თანმხვედრი პროცესი, რომელიც დღესაც მიმდინარეობს და მომავალშიც გაგრძელდება, რადგანაც პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის მოდერნიზაციის პრობლემა ისე არ აწუხებს განვითარებულ სახელმწიფოებს, როგორც გარდამავალ, ეკონომიკურად ჩამორჩენილ ქვეყნებს. ქართველთათვის მისი როლის სწორად დანახვასა და შეფასებას განსაკუთრებით ამ ეტაპზე აქვს დიდი მნიშვნელობა.

კვლევის მიზანი. 1) პოლიტიკური და სამართლებრივი სფეროს ანალიზი და შესაბამისი პრინციპების ჩამოყალიბება; 2) პოლიტიკური და სამართლებრივი ინსტიტუტების გამიჯვნა და მათი საერთო ნიშნების წარმოჩენა; 3) ქართული პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის მოდერნიზაციის ძირითადი ასპექტების დახასიათება. 4) გლობალიზაციის პროცესში ეროვნული სახელმწიფოების ადგილის განსაზღვრა. 5) ქვეყნის ტერიტორიული მოწყობისა და მართვა-გამგეობის ფორმის ჩამოყალიბების ტენდენციები. 6) საქართველოში ადგილობრივი თვითმმართველობის და მმართველობის ისტორიული გამოცდილების განხილვა და თანამედროვე პერიოდში მათი გზებისა და მეთოდების სრულყოფა; 7) საქართველოს და კავკასიის როლისა და დანიშნულების განსაზღვრა ევრაზიულ პოლიტიკურ-სამართლებრივ სივრცეში; 8) აღნიშნულის საფუძველზე კი შესაბამისი მეცნიერული დასკვნების გაკეთება.

კვლევის მეთოდები და წყაროთმცოდნეობის მთავარი ბაზა. ნაშრომში ძირითადად გამოყენებულია ისტორიზმის მეთოდი, სტატისტიკური, სისტემური, შედარებითი

ანალიზისა და პროგნოზირების მეთოდები. წყაროთმცოდნეობის მთავარ ბაზას წარმოადგენს პოლიტიკურ და სამართლებრივ სფეროში ეროვნული და საერთაშორისო სამართლის კლასიკური შრომები, სამეცნიერო მონოგრაფიები და სტატიები, ოფიციალური დოკუმენტები, საცნობარო მასალები, პერიოდული პრესა და ინტერნეტი.

მეცნიერული სიახლე. გლობალიზაციის ფონზე დღემდე ქართველი მეცნიერების დიდ ყურადღებას პოლიტიკურ-სამართლებრივი სისტემის ფორმირების პროცესი არ იქცევდა, ამიტომაც მეტ-ნაკლებად სჩანდა სოციალურ-ეკონომიკური, ეკოლოგიური, და მასთან დაკავშირებული სხვა მოსალოდნელი უარყოფითი შედეგები. სიახლეს წარმოადგენს პოლიტიკურ-სამართლებრივი სისტემების კომპლექსური განხილვა. ნაშრომში გადმოცემულია საქართველოს ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული მოწყობის ჩვენიული ხედვა, პუნქტობრივად არის განხილული 2004 წლის საკონსტიტუციო ცვლილებები, რამაც მოგვცა საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით ხარვეზების აღმოჩენისა და შესაბამისი დასკვნების გაკეთების საშუალება. სიახლეს წარმოადგენს აგრეთვე საქართველოსა და კავკასიის რეგიონის განხილვა ევრაზიულ პოლიტიკურ და სამართლებრივ სივრცეში.

ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა. თემას გააჩნია როგორც თეორიული, ასევე პრაქტიკული მნიშვნელობა. შესაძლებელია ის ჩართული იქნას სალექციო კურსში როგორც იურიდიული, ასევე პოლოტოლოგიის ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის. ვთვლით, რომ ისინი ღრმად და საფუძვლიანად უნდა გაეცნონ აღნიშნულ პრობლემას, რათა სწორედ მათ მოუწევთ მომავალში აქტიურად ჩაებან ქვეყნის პოლიტიკური და

სამართლებრივი სისტემის სრულყოფის პროცესში ეროვნულ ღირებულებათა გადასარჩენად.

ნაშრომის აპრობაცია. ნაშრომის ძირითადი დებულებები დაბეჭდილია ცალკეული სტატიების სახით სხვადასხვა რეფერირებულ ჟურნალებში, თსუ გამომცემლობა შრომების კრებულში 2000-2008 წლებში. დისერტაციის განხილვა და აპრობაცია შედგა გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტში.

ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა. ნაშრომი შეიცავს კომპიუტერზე აწყობილ 164 გვერდ. იგი შედგება შესავლის, სამი თავისა და რვა პარაგრაფისაგან. ნაშრომს დართული აქვს გამოყენებული ლიტერატურის სია.

ნაშრომის შინაარსი

სადისერტაციო ნაშრომის პირველი თავი ეძღვნება თანამედროვე პირობებში ეროვნული თვითმყოფადობისა და სახელმწიფო მოწყობის ფორმათა პრობლემებს, რომლის I პარაგრაფი გახლავთ საქართველოს პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემების მოდერნიზაციის ასპექტები.

სანამ საკვლევ პრობლემებზე მსჯელობას შევუდგებოდეთ, გვინდა ერთ სავარაუდო კითხვას გავცეთ პასუხი. თუ რა კავშირშია კვლევის საგანი გლობალიზაციასთან, რაზედაც ამ თავში გვაქვს საუბარი. ეპოქალურ პრობლემებში გარკვეული ნებისმიერი პიროვნება დაგვეთანხმება, რომ საქართველოს პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის სუვერენობა მეტ-ნაკლებად დამოკიდებული იყო მსოფლიოში და, განსაკუთრებით, მის უახლოეს ტერიტორიულ სივრცეში მიმდინარე მოვლენებზე. დღეს, როდესაც მსოფლიოში გლობალიზაციისა და ინტეგრაციის პროცესი არნახულადაა დაჩქარებული, თანამედროვე საქართველოს პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის მოდერნიზაცია მიზნულია მის ხილულ თუ უხილავ პროცესებზე. ამ ფონზე საქართველოს სოციალურ-პოლიტიკურ და სამართლებრივ სფეროში მიმდინარე პროცესების შეფასებას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. ვერ ვიტყვით, რომ მსგავს საკითხებზე მსჯელობა არ დაწყებულა, მაგრამ პრობლემის ღრმა მეცნიერული კვლევა ჯერაც არ მომხდარა. მისი სრულფასოვანი და ყოველმხრივი გაშუქების პრეტენზიის გარეშე, წინამდებარე თავში შევეცდებით გამოვყოთ სისტემის ის ძირითადი ტენდენციები და მიმართულებები, როგორ და რა ადგილს დაიკავებს მომავალში ქართული სახელმწიფოებრიობა მსოფლიო პოლიტიკურ რუკაზე.

როდესაც გლობალიზაციაზე ვმსჯელობთ, გვერდს ვერ ავუვლით კოსმოპოლიტიზმის თეორიას. ის დაკავშირებულია იურგენ ჰაბერმასის კონცეფციასთან, რომლის მიხედვით ერი-სახელმწიფო წარსულის კუთვნილებაა, რაც ნიშნავს ნაციონალიზმის ეპოქის კვდომას და კოსმოპოლიტიზმის დამკვიდრებას. ამ თეორიის მიხედვით, ეროვნული ქრება და ერთი მმართველობის ქვეშ არსებული მსოფლიო წარმოჩინდება. ამ პრობლემას უპირისპირდება და სხვა კუთხით აშუქებს დიდი ქართველი მოაზროვნის ვაჟა-ფშაველას საინტერესო კონცეფცია, რომლის მიხედვითაც, «ზოგს ჰგონია პატრიოტიზმი ეწინააღმდეგება კოსმოპოლიტიზმს, მაგრამ ეს შეცდომაა. ყოველი ნამდვილი პატრიოტი კოსმოპოლიტია. ისე როგორც ყოველი კოსმოპოლიტი (და არა როგორც ჩვენებური) – პატრიოტი. ასე რომ, რომელი ადამიანიც თავის ერს ემსახურება კეთილგონიერად და ცდილობს თავისი სამშობლო აამაღლოს გონებრივ, ქონებრივ და ზნეობრივ, ამით ის უმზადებს მთელს კაცობრიობას საუკეთესო წევრებს, საუკეთესო მეგობარს, ხელს უწყობს მთელი კაცობრიობის განვითარებას, კეთილდღეობას. თუ მთელის ერის განვითარებისათვის საჭიროა კერძო ადამიანთა აღზრდა, აგრეთვე ცალკე ერების აღზრდაა საჭირო, რათა კაცობრიობა წარმოადგენს განვითარებულ ჯგუფსა; თუ კერძო ადამიანისათვის არის სასარგებლო აღზრდა ნაციონალური, ინდივიდუალური, აგრეთვე ყოველის ერისთვისაა სასარგებლო ასეთივე აღზრდა, რათა ყოველმა ერმა მომეტებული ძალა, ენერჯია თავისებურობა გამოიჩინოს და საკუთარი თანხა შეიტანოს კაცობრიობის საღაროში»¹

¹ იხ. ვ. ფშაველა, თხზულებანი, თბ. 1965 წ. გვ. 680.

ბუნებრივია, რომ ვაჟა-ფშაველა ამით არ უარყოფს ნაციონალიზმს, პირიქით, ის კოსმოპოლიტიზმის გზით ეროვნულის გაძლიერებასა და დაცვის ახალი გარანტიების მოძებნას, ცივილიზებულ მსოფლიოში საქართველოს ღირსეული ადგილის დამკვიდრებას ქადაგებდა.

პოლიტოლოგები და უცხოელი ექსპერტები თანამედროვე საქართველოს განიხილავენ, როგორც გარდამავალი სახელმწიფოს ტიპს, რადგანაც ქვეყანა განიცდის პოლიტიკური და სამართლებრივი (და არა მარტო) სისტემის მოდერნიზაციას, რომელსაც უდიდესი თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა გააჩნია.

საქართველოში პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის მოდერნიზაციის პროცესი თანხვედრია ყოფილ სსრ კავშირის დემონტაჟისა და დემოკრატიზაციის პროცესებისა.

პირველი ნაბიჯები აქეთვე მრავალპარტიული არჩევნების ჩატარებით გადაიდგა (1990 წ. 23 ოქტომბერი). ამით დამთავრდა ერთპარტიული სისტემის 70-წლიანი ისტორია.

ქვეყნის ისტორიაში მნიშვნელოვნად თარიღადაა მიჩნეული 1991 წლის 9 აპრილი, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აქტის მიღების დღე, აქედან ფაქტობრივად იწყება შესაბამისი ახალი საკანონმდებლო ბაზის შექმნის მცდელობა და სახელისუფლო სტრუქტურების ჩამოყალიბება, ე.ი. პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის მოდერნიზაციის ახალი ფაზა.

შემდეგი ეტაპები დაკავშირებულია 1991 წლის აგვისტოში მომხდარ ცნობილ მოვლენებთან «პუტჩი», 1992 წლის 11 ოქტომბრის არჩევნებთან, 1995 წლის 24 აგვისტოს საქართველოს უზენაესი კანონის – კონსტიტუციის მიღებასთან, 2003 წლის 23 ნოემბრის «ვარდების

რეგოლაციასთან» და 2004 წლის საკონსტიტუციო ცვლილებებთან.

საქართველოს პოლიტიკური სისტემა სტრუქტურული თვალსაზრისით ჩვენს მიერ შემდეგნაირად იქნა განლაგებული:

1. სახელმწიფო, როგორც ყველაზე მაღალი რანგის პოლიტიკური ერთეული, პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის სუბიექტი.

2. პოლიტიკური პარტიები.

3. პროფესიული კავშირები

4. მასმედიის ფართო საშუალებები და ელექტრონული მედია

5. საზოგადოებრივი ორგანიზაციები.

6. სრულყოფილი საარჩევნო კანონმდებლობა პოლიტიკური სისტემის სრულყოფისა და ჩამოყალიბების აუცილებელი პირობაა. იგი უზრუნველყოფს და აწესრიგებს პოლიტიკური ხელისუფლების სახელმწიფო წარმომადგენლობითი ორგანოების სამართლებრივად ლეგალურ და ლეგიტიმურ ფორმირებას. ამდენად, საარჩევნო სისტემა პოლიტიკური ორგანიზმის შემადგენელი ნაწილია.

7. პოლიტიკური მოდერნიზაციის პროცესში განსაკუთრებული ადგილი უკავია პოლიტიკური და სამართლებრივი კულტურის არსებულ დონეს.

8. პოლიტიკური ელიტა და პოლიტიკური ლიდერი.

დასკვნა ასეთია, საქართველო ამჟამად იმყოფება პოლიტიკური და სამართლებრივი მოდერნიზაციის ახალ ფაზაში, რომელსაც ესაჭიროება დიდი ძალისხმევა დაშვებული შეცდომების გათვალისწინებით საბაზრო ეკონომიკის მექანიზმისა და რეზერვების მთელი ძალით ამოქმედება, ეროვნული პოლიტიკური იდეოლოგიის

სასწრაფო შემუშავება და ცხოვრებაში განხორციელება, რაც ხელს შეუწყობს ქვეყნის მოსახლეობის კონსოლიდაციას.

თანამედროვე საქართველოს პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის მოდერნიზაციის პროცესი უნდა ეყრდნობოდეს პოლიტიკურ პრაგმატიზმს, რომელიც რეალიზმის მაქსიმალური დაცვით უნდა წარიმართოს. რას გულისხმობს პოლიტიკური პრაგმატიზმი? მისი განხორციელების ძირითადი მიზანი უნდა იყოს ეროვნული ინტერესების დაცვა და რეალიზაცია, რაც იქნება გლობალიზაციის წნეხის პირობებში ეროვნული სახელმწიფოებრიობის დამკვიდრების გარანტი. სამართლის თეორია და საერთაშორისო სამართალი იცნობს სამართლის ოჯახებს (სისტემებს). ისტორიულად ცნობილია, ქართულმა სამართალმა თავის დროზე რომანულ-გერმანული სამართლის რეცეფცია განიცადა. ეს პროცესი დღესაც მიმდინარეობს, რასაც პოლიტიკური ხედვა და მართვა სჭირდება.

პირველ თავში ასევე საუბარია საქართველოს სახელმწიფოებრივი მოწყობის ფორმათა თავისებურებებზე. საყურადღებოა, რომ საქართველო დიდი ხნის განმავლობაში მოკლებული იყო შესაძლებლობას, დამოუკიდებლად განესაზღვრა თავისი სახელმწიფო ფორმის საკითხი. ისტორიული განვითარების გაუთვალისწინებლად თავსმოხვეულმა სახელმწიფო წყობილების სისტემამ წარსულში მრავალი რთული პრობლემა წარმოშვა. ჩვენი ქვეყნისთვის არ ყოფილა ტრადიციული მართვის ცენტრალიზებული მეთოდი. საქართველო ყოველთვის შედგებოდა ეთნოგრაფიული, სამეურნეო და ეკონომიკური პირობებით განსხვავებული მხარეებისგან, რაც მოითხოვდა თითოეული რეგიონისადმი სპეციფიურ მიდგომას. მართვის დეცენტრალიზებულ მეთოდზე არჩევანი ჯერ კიდევ ჩვ. წ-მდე III საუკუნეში

გაკეთდა, როცა ქართლის პირველმა მეფემ ფარნავაზმა ადმინისტრაციული რეფორმის შედეგად ქვეყანა რვა საერისთავოდ დაჰყო. ამ დაყოფამ საუკუნეებს გაუძლო და გაჭირდა ქართველი ხალხის ფსიქიკიდან მისი ამოშლა.

საქართველო არც წარსულში ყოფილა ერთსახოვანი მთლიანობა, მაგრამ ყოველთვის იყო ინდივიდუალობისა და მთლიანობის გამოხატულება. ამასვე ადასტურებს მწერალი გ. მერჩულე: «ქართლად ფრიადი ქუეყანაი აღირაცხების, რომელსაცა შინა ქართულითა ენითა ჟამი შეიწირვის და ლოცვაი აღესრულების».

დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრიობის პერიოდში უპირატესობა ყოველთვის მართვის დეცენტრალიზებულ მეთოდს ენიჭებოდა. მაგრამ ავბედით პერიოდებში, როცა ქვეყანა კარგავდა დამოუკიდებლობას, ამასთან ერთად კარგავდა განვითარების ისტორიულ-ტრადიციულ გეზს.

სწორედ ეს ჰქონდათ მხედველობაში თერგდალეულებსა და არჩილ ჯორჯაძეს, როცა სრულ დამოუკიდებლობამდე აუცილებლად მიაჩნდათ ქვეყნისათვის ავტონომიური საფეხურის გავლა. ამ გზით ცდილობდნენ დიდი ხნის მანძილზე მოშლილი ქართული სახელმწიფო სტრუქტურების შექმნას, ტრადიციული მეურნეობის ფორმების აღდგენას, ქართული კულტურის აღორძინებასა და ეროვნული თვითშეგნების ამაღლებას.

საბედნიეროდ, ეს გზა გავიარეთ, მაგრამ ძირითადი პრობლემის გადაჭრა მაინც ვერ მოხერხდა. ილია ჭავჭავაძე მმართველობის ორ სახეს განიხილავს, ერთია როცა სახელმწიფო ყველგან და ყველგან თვითონ წარმართავს, და მეორე – ადგილობრივი მმართველობა, რომელიც არაფრით ეწინააღმდეგება საერთაშორისო სახელმწიფოებრივ ინტერესებს, მისი სიტყვებით რომ ვთქვათ, «იგია ჩვენი ხსნა, იგია დედა აზრი ქვეყნისა».

ათასწლეულების მანძილზე ქართველ ხალხს სამეურნეო განვითარებისა და ცხოვრების გარკვეული წესი გამოუმუშავდა. ეს იყო მიწის სიყვარული. აქედან მოდის ქართველი კაცის მკვიდრი ბინადარი ცხოვრებისადმი მიდრეკილება. ილია ჭავჭავაძე ამ ფაქტს «მეტად ღირსშესანიშნავ მოვლენას უწოდებდა» და ქვეყნის ეკონომიკური წყობის შესახებ წერდა: რომ საქართველო დღედაღამ იარაღით ხელში იდგა, ჩვენი ხალხი იბრძოდა, სისხლსა ღვრიდა და ბოლოს მეთვრამეტე საუკუნის დასასრულს თვითმყოფადი სული ისე დალია, რომ არავის ვალი და ვახში არ დასდებია». აქედან შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ წარსულში ქვეყანას ისეთი მმართველობის ფორმა და ეკონომიკური წყობა ჰქონია, რომ ქონებრივი ხერხემალი ძლიერი ყოფილა

დღეს ჩვენს საზოგადოებაში დიდ კამათს იწვევს საკითხი იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა მოვაწყოთ, რა ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული პრინციპით უნდა ავაგოთ ქართული სახელმწიფო. ძირითადად იკვეთება ერთმანეთისგან მკვეთრად განსხვავებული ორი პოზიცია. უნიტარიზმის მომხრეები თვლიან, რომ ქვეყნის უშიშროება და სტაბილური საზოგადოებრივ-ეკონომიკური განვითარება მხოლოდ ამ გზით არის შესაძლებელი.

განსხვავებული პოზიციის მომხრეები ქვეყნის ფედერალურ მოწყობას უჭერენ მხარს. მათი არგუმენტაცია ეფუძნება როგორც ისტორიულ-ეროვნულ მემკვიდრეობას, ისე თანამედროვე საერთაშორისო გამოცდილებასაც.

ისმება კითხვა, რომელი პოზიცია არის სწორი და ჭეშმარიტი ჩვენი ქვეყნის მომავალი განვითარებისათვის?

მიგვაჩნია, რომ ამ პრობლემის გადასაწყვეტად ამოსავალი იდეოლოგიური ბაზა უნდა გახდეს ი. ჭავჭავაძისა და არჩ. ჯორჯაძის მიერ შემუშავებული

«საერთო ნიადაგის თეორია» და ივანე ჯავახიშვილის «ქართველი ერის ისტორია».

ყველაფერი ეს საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ ქართული სახელმწიფოს ფორმირებისთვის მისმა იდეოლოგიებმა შეძლეს მოეძიებინათ ჩვენი წარსული ეროვნული ცხოვრების ის მასაზრდოებელი ფესვები, რომლებიც ახალ სიცოცხლეს მისცემენ ქართველი ერის მთელ შემდგომ საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ განვითარებას. ყველაფერი ეს ცალკე მსჯელობისა და პოლიტოლოგიური კვლევა-ძიების საგანია, მაგრამ ჩვენ ამ საკითხის დასმის წესით გვინდა წარმოვაჩინოთ ის, რაც ქვეყნის ახალ ტერიტორიულ-ადმინისტრაციულ მოწყობას ეხება. ვფიქრობთ, რომ ისტორიაც და თანამედროვეობაც იქითკენ გვიბიძგებს, რომ ეს პრობლემა გადავწყვიტოთ ამ ორი პრინციპის - უნიტარიზმისა და ფედერალიზმის გარკვეული სინთეზით, როგორც ილია ჭავჭავაძე გვასწავლის, «დაპირისპირებულ ძალთა ბედნიერი მორიგებით ერთმანეთის დაუმონებლად და შეუბღალავად» (სიტყვა გაბრიელ ეპისკოპოსის დაკრძალვაზე).¹ ილია ჭავჭავაძისა და არჩილ ჯორჯაძის «საერთო ნიადაგის» თეორიის არსიც იმაში მდგომარეობს, რომ ერთმანეთში «ბედნიერად მოვარიგოთ» ნებისმიერი სოციალური, პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ იდეოლოგიური ხასიათის დაპირისპირებანი.

გამოსავალი, როგორც ჩვენი ძველი და მსოფლიო თანამედროვე განვითარების (ეს განსაკუთრებით აშშ-ის, გერმანიის და იაპონიის სახელმწიფოებრივ მოწყობას ეხება) პრაქტიკა გვიჩვენებს, ცენტრალიზმსა (უნიტარიზმს) და

¹ილია ჭავჭავაძე, თხზულებანი, თბ., 1989, გვ. 918 (სიტყვა გაბრიელ ეპისკოპოსის დაკრძალვაზე).

დეცენტრალიზმს (ფედერალიზმს) შორის გარკვეული «ოქროს საშუალოს» მოძიება, მათი ერთმანეთთან «ბედნიერი მორიგებაა». არ შეიძლება უსასრულოდ გაგრძელდეს პრეზიდენტის ერთპიროვნული მმართველობა და ქვეყნის ტერიტორიის ყოვლად გაუმართლებელ 80 რაიონულ-ადმინისტრაციულ ერთეულად დაყოფა, რაც ბიუროკრატიზმისა და კორუფციის უპირველესი წყაროა. საქართველოს 10-15 ტერიტორიულ ერთეულზე მეტი არ სჭირდება. საკმარისია მოისპოს სახელმწიფო მართვა-გამგეობის მემკვიდრეობით გადმოცემული დღევანდელი მკაცრი ცენტრალიზებული სისტემა, რომ კორუფციამაც დაკარგოს თავისი მკვებავი წყარო, რაც თავის მხრივ დიდ ბიძგს მისცემს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ პროგრესს.

მეორე თავში ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ევოლუცია საქართველოში, ძველი ბერძნულ-რომაული წყაროების, არქეოლოგიური გათხრების შედეგად მოპოვებული მასალებისა და ქართველ მეცნიერთა შეხედულებების საფუძველზე ვრცლად არის წარმოდგენილი ადგილობრივი მმართველობის ისტორიული ფესვები საქართველოში.

სახელმწიფოებრიობის სამიათასწლოვანი ისტორია ნათლად ადასტურებს, რომ უძველესი დროიდან – ანტიკური ეპოქიდან მოყოლებული, შუა საუკუნეების ჩათვლით, საქართველოს პოლიტიკური სისტემების, მათ შორის, ადგილობრივი მმართველობითი აპარატის შექმნა-განვითარების ტენდენციები არსებითად არ განსხვავდება ევროპული ქვეყნების სახელმწიფოებრივი განვითარების ძირითადი თავისებურებებისაგან.

საქართველოში ადგილობრივი თვითმმართველობა და მმართველობა, როგორც დემოკრატიული სახელმწიფოსათვის დამახასიათებელი პოლიტიკური ნება

ადიარებული იქნა ჯერ კიდევ 1921 წლის კონსტიტუციის მიერ.

ეს იყო პირველი მცდელობა საქართველოში დამოუკიდებელი თვითმმართველობის შექმნისა. თუმცა მას გააჩნდა გარკვეული ხარვეზები, რაც ძირითადად გამოწვეული იყო ჯერ კიდევ ბოლომდე ჩამოუყალიბებელი სახელმწიფოებრივი სტრუქტურებით.

თანამედროვე საქართველოში ადგილობრივი ხელისუფლების განხორციელების საკანონმდებლო ბაზის საფუძველს წარმოადგენს 1997 წლის 16 ოქტომბერს მიღებული ორგანული კანონი «ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის შესახებ»¹.

მართალია, დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ საქართველოში უკვე ოთხგზის (1991, 1998, 2002 და 2006 წლებში) შედგა ადგილობრივი არჩევნები, მაგრამ ადგილობრივი თვითმმართველობა ჩანასახოვან მდგომარეობას არ გასცილებია.

დღეს საქართველოში მმართველობის სისტემის დეცენტრალიზაციის პროცესი ფაქტიურად თავიდან არის დასაწყები. ამიტომ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია შემდეგი ამოცანების გადაწყვეტა:

1. ადგილობრივი თვითმმართველობის (მმართველობის სისტემის დეცენტრალიზაციის) ტერიტორიული საფუძვლების დადგენა;
2. ადგილობრივი თვითმმართველობის ახლებური ინსტიტუციური მოწყობა;
3. ადგილობრივი თვითმმართველობის საბიუჯეტო მოწყობა, საფინანსო დეცენტრალიზაციის განხორციელება;

¹ საქართველოს ორგანული კანონი ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის შესახებ 2001 წლის 2 აგვისტოს მდგომარეობით შედგება ათი თავისა და 50 მუხლისაგან.

4. ადგილობრივი საკუთრების, ადგილობრივი თვითმმართველობის ეკონომიკური საქმიანობისა და ადგილობრივ საზოგადოებრივ მომსახურებათა უზრუნველყოფა;

5. სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების უფლებამოსილებათა რეალური გამიჯვნა, ადგილობრივი თვითმმართველობის დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფა;

6. ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის უზრუნველყოფა;

7. სახელმწიფო და ადგილობრივ თვითმმართველობის ორგანოთა ურთიერთ-თანამშრომლობისა და ადგილობრივ თვითმმართველობის ორგანოებზე სახელმწიფო ზედამხედველობის ეფექტიანი სისტემის უზრუნველყოფა.

II თავის III პარაგრაფში ყურადღებას ვამახვილებთ ევროპული ქვეყნების ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა სისტემის ადგილობრივი თვითმმართველობის სტრუქტურებისა და ინსტიტუტების ფორმირების მოკლე მიმოხილვაზე და მათი ექსტრაპოლაციის შესაძლებლობაზე საქართველოში.

საკვლევი პრობლემის გასაანალიზებლად საქართველოსთან მიმართებაში ორი წამყვანი ევროპული ქვეყნის ადგილობრივი მმართველობის სისტემა ავიღეთ. ერთი მხრივ, გერმანია, როგორც რთული და ფედერაციული ქვეყანა¹ და უნიტარული, მარტივი ფორმის საფრანგეთი.

¹ იხ. Федеральное правительство, Германия. изд. Societats Verlag 2000. стр. 159-164.

საფრანგეთის მმართველობისა და თვითმმართველობის ორგანოთა სისტემის შესწავლის ინტერესი ჯერ კიდევ XX საუკუნის დასაწყისში ცნობილმა იურისტმა და პოლიტიკურმა მოღვაწემ ზურაბ ავალიშვილმა გამოიჩინა. 1904 წელს მან პეტერბურგის უნივერსიტეტში დაიცვა სამაგისტრო დისერტაცია თემაზე «დეცენტრალიზაცია და თვითმმართველობა საფრანგეთში». ასე რომ ქართველთა დაინტერესება ევროპის ქვეყნების შესაბამისი სტრუქტურების მიმართ ახალი არ არის.

მესამე თავი ეძღვნება საქართველოს ხვალინდელი დღის პოლიტიკურ-სამართლებრივ ხედვას.

ამ ფონზე გვინდა ანალიზი გავუკეთოთ საქართველოს პარლამენტის მიერ 2004 წლის 6 თებერვალს საქართველოს კონსტიტუციური კანონით შეტანილ ცვლილებებს და დამატებებს ქვეყნის უზენაეს კანონში, კონსტიტუციაში. რითაც სახე იცვალა მმართველობის ფორმამ და შესაბამისად პოლიტიკურმა რეჟიმმა.

46-ე მუხლს დაემატა მესამე პუნქტი,

49-ე მუხლს ასევე დაემატა მე-4 პუნქტი,

50-ე მუხლის შინაარსში, კერძოდ მე-3 პუნქტში,

51-ე მუხლს დაემატა 51^ა მუხლი,

ცვლილებები განიცადა 59-ე მუხლის შინაარსმაც,

მე-60 მუხლის მეორე პუნქტმა,

67-ე მუხლის შინაარსმა, რომელიც ეხება საკანონმდებლო ინიციატივას, გარკვეული კორექტივები შევიდა 70-ე მუხლის მე-6 პუნქტში,

სერიოზული ცვლილებები შეეხო 73-ე მუხლის შინაარსს,

აღნიშნული ცვლილებებით განმტკიცებულია პრეზიდენტის საკვანძო უფლებამოსილებანი, რომელიც ეხება, როგორც საშინაო, ისე საგარეო ფუნქციათა განხორციელებას. გარდა ამისა, აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ გაუმართავად გვეჩვენება 73-ე მუხლის ა), დ) და პ) პუნქტები. ჩვენი აზრით, ისინი ასე უნდა ჩამოყალიბდეს. პუნქტი ა) ბოლო აბზაცი, ახდენს უცხოეთის სახელმწიფოთა და საერთაშორისო

ორგანიზაციათა ელჩებისა და სხვა დიპლომატიური წარმომადგენლების აკრედიტაციას.¹

პუნქტი დ) იღებს მთავრობის, მთავრობის წევრისა და კანონით განსაზღვრულ სხვა პირთა გადადგომის გადაწყვეტილებას.

პუნქტი პ) დაითხოვს პარლამენტს კონსტიტუციით დადგენილ შემთხვევაში განსაზღვრული წესით. შესაძლებელია, ეს შინაარსობრივად ბევრს არაფერს ცვლიდეს, მაგრამ საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით მიგვაჩნია, რომ ქვეყნის უზენაესი კანონისათვის მნიშვნელოვანი საკითხია.

ძალზე სერიოზული ცვლილებები განიცადა კონსტიტუციის მეოთხე თავმა, რომელსაც ფაქტობრივად დაემატა ახალი მეოთხე თავი,² თუ საქართველოს პრეზიდენტი იყო საქართველოს სახელმწიფოსა და აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაური, კონსტიტუციაში შეტანილმა ცვლილებამ 79-ე მუხლის თანახმად მთავრობის თავმჯდომარედ აღიარა პრემიერ-მინისტრი, რომელიც განსაზღვრავს მთავრობის საქმიანობის მიმართულებებს, ორგანიზაციას უწევს მთავრობის საქმიანობას, ახორციელებს კოორდინაციასა და კონტროლს მთავრობის წევრების საქმიანობაზე, მოახსენებს საქართველოს პრეზიდენტს მთავრობის საქმიანობის შესახებ და პასუხისმგებელია მთავრობის საქმიანობისათვის საქართველოს პრეზიდენტისა და პარლამენტის წინაშე.

ზემოაღნიშნულიდან ასეთი დასკვნების გაკეთება შეიძლება.

–ცვლილებებიდან გამომდინარე მივიღეთ ნახევრადსაპრეზიდენტო რესპუბლიკა, რადგანაც პრეზიდენტის კუთვნილი უფლებამოსილებანი დელეგირებული იქნა პრემიერ-მინისტრის უფლებამოსილებებში;

¹ აკრედიტაცია – ამა თუ იმ სახელმწიფოს წარმომადგენლისათვის უფლებამოსილების მინიჭება, იხ. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი (ლექსიკონი-ცნობარი), თბ., 2003, გვ. 19.

² იხ. საქართველოს კონსტიტუცია, თბ., 2004 წ. გვ. 35-38.

– ღრმად გააზრების შემდეგ ვერ ვიტყვით რომ საქმე გვაქვს სუფთა ნახევრადსაპრეზიდენტო რესპუბლიკის ტიპიურ ფორმასთან რადგანაც ძ ალოვან სამინისტროებს უშუალოდ ხელმძღვანელობს პრეზიდენტი ასე რომ პრემიერ-მინისტრი არ არის „სრულფასოვანი“ მძავრობის ძავმჯდომარე აქ საკიძხი შემდეგნაირად დადგება 79-ე მუხლის მე-7 პუნქტის შესაბამისად პრემიერ-მინისტრის გადადგომა ან მისი უფლებამოსილების შეწყვეტა გამოიწვევს მძავრობის სხვა წევრთა გადადგომას ან ძანამდებობიდან განძავისუფლების შემძხვევაში პრემიერ-მინისტრი საქარძველოს პრეზიდენტის ძანხმობიძ ორი კვირის ვადაში ნიშნავს მძავრობის ახალ წევრს აქ არ სჩანს კონსტიტუციის ეს პრინციპი ვრცელდება ძუ არა ძ ალოვანი სტრუქტურების მინისტრებზე კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 3 პუნქტიძ კი საქარძველოს პრეზიდენტს შეუძლია ძანამდებობიდან გაანძავისუფლოს შინაგან საქმეძაძ ძავდაცვისა და უშიშროების მინისტრებიყ

ჩვენი აზრით, ქვეყნის ეფექტურ მართვიაა და კანონმდებლობაში მოსალოდნელი კოლიზიების თავიდან ასაცილებლად აღმასრულებელი ხელისუფლების სფეროში პრეზიდენტისა და მთავრობის უფლებამოსილებათა გამიჯვნის საკითხი, მომავალში გადასახედი იქნება. არ უნდა არსებობდეს «ორმაგი დაქვემდებარების» ინსტიტუტი, რამდენადაც, სახელმწიფო სამართლის მიხედვით, ყველა მინისტრი, მათ შორის ძალოვნებიც, მთავრობის წევრები არიან და მათი დაყოფა არ არის მიზანშეწონილი. გარდა ამისა, ნაწილ სამინისტროს ჰყავდეს ხელმძღვანელად პირველი პირი, ხოლო ნაწილს კი – მეორე ან მესამე, ამან შესაძლებელია ხელისუფლებაში პრობლემა შექმნას. ე.ი. პრაქტიკულად «ფუნქციათა დანაწილება» პრეზიდენტსა და მთავრობას შორის მთლად ტრადიციულობით არ ხსიათდება.

– მმართველობის ფორმის შეცვლა ბუნებრივია გამოიწვია სერიოზულმა საკონსტიტუციო ცვლილებებმა, რომელიც ძირითადად მოიცავს მე-3, მე-4 და მე-6 თავებს, რომლებიც შეეხება პრეზიდენტს, პარლამენტს და გაჩნდა კიდევ ერთი ახალი თავი – მთავრობის სახელწოდებით. ამით ექვის ქვეშ დგება კონსტიტუციის ერთი

ნიშანი – მისი სტაბილურობა, რომელიც ქმნის ლოგიკურობის პრობლემასაც, რა გვაქვს მხედველობაში. ის პროცესუალური სირთულე, რაც ზოგადად ახასიათებს საკონსტიტუციო ცვლილებებს, თითქოს „გაიოლდა“ და მოკლე დროში გატარდა ცვლილებები, რაც კანონშემოქმედებისათვის სასურველი არ არის. «პოლიტიკოსებს უნდა ახსოვდეთ, რომ კონსტიტუციაში ნებისმიერი ცვლილების შეტანისას, მითუმეტეს, თუ ეს ორგანულ ინსტიტუტს ეხება... გაცილებით მეტი სერიოზული მიდგომა და პასუხისმგებლობა მართებთ».¹ მსოფლიო ქვეყნების კონსტიტუციათა უმრავლესობაში დაფიქსირებულია, რომ პარლამენტს თავისი მოღვაწეობის ბოლო ექვსი თვის განმავლობაში აღარ აქვს უფლება მოახდინოს საკონსტიტუციო ცვლილებები, რაც ჩვენი ქვეყნის კონსტიტუციაში გათვალისწინებული არ არის, ამან კი უფლება მისცა ვადაგასულ პარლამენტს მიეღო ასეთი გადაწყვეტილებები.

ნაშრომის ბოლო პარაგრაფია საქართველო და კავკასია ევრაზიულ პოლიტიკურ და სამართლებრივ სივრცეში.

თანამედროვე გლობალისტურ ლიტერატურაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ევრაზიის სუბკონტინენტის ადგილსა და როლს ახალი მსოფლიო წესრიგის ფორმირებაში. ზოგიერთი ავტორი იმასაც კი ამტკიცებს, რომ დღევანდელ მსოფლიოში გეოსტრატეგიულ ჰეგემონობას მიაღწევს მხოლოდ ის, ვინც ევრაზიული ინტეგრაციის ლიდერი და ჰეგემონი გახდება, ისე, რომ დღეს ევრაზია გლობალური პოლიტიკისა და გლობალიზმის მთელი პროცესის გადამწყვეტი და უმთავრესი ობიექტი ხდება. წიგნში – «დიდი საჭადრაკო დაფა» ზბიგნევ ბჟეზინსკი პირდაპირ წერს:

¹ იხ. ჟურ. „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, №1, ივნისი, 2004 წ. გვ. 58.

«ევრაზია წარმოადგენს მსოფლიოს ისეთ უდიდეს კონტინენტს, რომელიც ამასთან წარმოადგენს მსოფლიო გეოპოლიტიკის ღერძს ახალი მსოფლიო წესრიგის ფორმირებაში. სახელმწიფო, რომელიც შეძლებს წამყვანი როლი ითამაშოს ევრაზიულ სივრცეში, ავტომატურად მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოც ხდება. საკმარისია დავხედოთ მსოფლიო რუკას, რომ ნათელი გახდეს: ევრაზიაზე კონტროლი ფაქტიურად ნიშნავს აფრიკაზეც კონტროლს, ხოლო ოკეანისა და მთელი დასავლეთ ნახევარსფეროს ტერიტორია გეოსტრატეგიულად მთლიანად დამოკიდებული გახდება ამ უდიდეს სანედლეულო ბაზაზე. მსოფლიოს მოსახლეობის 75% ცხოვრობს აქ და ამასთან, მსოფლიოს ენერგეტიკული და სანედლეულო წყაროების უდიდესი ნაწილი ევრაზიაშია თავმოყრილი. ევრაზიაშია აგრეთვე დღეს თავმოყრილი მსოფლიოს პოლიტიკურად ყველაზე აქტიური და დინამიური სახელმწიფოები».¹

აღნიშნული მონოგრაფიის ერთ-ერთ თავში – «ევრაზიული საჭადრაკო დაფა» (გვ. 50-64, რუსულ ენაზე), ზ. ბჟეზინსკი ავითარებს იდეას, რომ ამ სუბკონტინენტზე ამერიკის ყველაზე დიდი კონკურენტები ევრაზიაში ჰეგემონობის მოსაპოვებლად არიან რუსეთი და ჩინეთი. რუსეთი, როგორც ყოფილი ზესახელმწიფო დღეს აშკარად დეპრესიას განიცდის და თანდათანობით თმობს თავის გეოპოლიტიკურ პოზიციებს, მაშინ, როცა ჩინეთი პირიქით – სულ უფრო ამტკიცებს და ზრდის თავის სამხედრო-პოლიტიკურ და ეკონომიკურ პოტენციალს.² ეს ყველაფერი უნდა გაითვალისწინონ ამ რეგიონში არსებულმა სახელმწიფოებმა, მათ შორის ისეთმა ახალგაზრდა სახელმწიფოებმა, რომლებიც საბჭოთა კავშირის დაშლის

¹ Зб. Бжезинский, «Великая шахматная доска», М. 2000 г., стр. 44.

² იგივე, გვ. 118-119.

შედეგად წარმოიშვნენ და პირველ ნაბიჯებს დგამენ მსოფლიო პოლიტიკურ არენაზე.

ამერიკული პოლიტოლოგიის ერთ-ერთი წამყვანი წარმომადგენელი სამუელ ჰანტიგტონი ნაშრომში – «ცივილიზაციათა შეჯახება და საერთაშორისო უსაფრთხოება», რჩევას აძლევს აშშ-ის ადმინისტრაციას, რომ ევრაზიული სივრცის სტაბილური განვითარებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს შავი ზღვისა და კასპიისპირა რეგიონებს.¹ ამ თვალსაზრისს ავითარებს ჰენრი კისინჯერიც, როცა იგი განიხილავს II მსოფლიო ომისა და ცივი ომის პერიპეტეებს.² ერთი სიტყვით, XX-XXI საუკუნეთა მიჯნაზე კავკასიამ განსაკუთრებული როლი და მნიშვნელობა შეიძინა ევრაზიულ და, მასთან ერთად, მსოფლიო პოლიტიკურ პროცესებში.

დღეს ისე, როგორც არასდროს, განსაკუთრებულად გჭკირდება პოლიტიკური პასუხისმგებლობა და პოლიტიკური ნება ადექვატური პასუხი გავცეთ ჯერ კიდევ «ცივი ომის» დროს ბერტრან რასელის მიერ დაყენებულ ცნობილ ალტერნატივას – თუ ჩვენ არ შეგვიძლია ერთად ცხოვრება, მაშინ ჩვენ მოგველის ერთად სიკვდილი.

ფაქტია, რომ კავკასია, ახლო აღმოსავლეთი და შუა აზია დღეს უკვე სისხლიანი დაპირისპირების არენად არის გადაქცეული. ვაკუუმი, რომელიც აქ წარმოიშვა საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, შევსებას თხოულობს და დღევანდელი მსოფლიოს ტონისმიმცემი სახელმწიფოებიც ძალას და ენერგიას არ ზოგავენ თავიანთ სასარგებლოდ შეავსონ ის. დასავლეთით – ამერიკა და ევროპა, აღმოსავლეთით – ჩინეთი და იაპონია, სამხრეთით – თურქეთი და ირანი, ხოლო ჩრდილოეთით – რუსეთი,

¹ Samuel P. Hantigton, The international Primacy and International Security, N.Y. 1999, p. 93.

² Г. Киссинджер, Дипломатия, М. 1997, стр. 286-302

საბჭოთა კავშირის პოლიტიკური და სამართალმემკვიდრე, აი, ის მთავარი ვექტორული ძალები, რომლებიც განსაზღვრავენ პოლიტიკური ამინდის ცვალებადობას მთელ ევრაზიულ სივრცეში. ამ ვექტორულ ძალებში ყველაზე არაპროგნოზირებადი და საშიში ძალა კავკასიისა და შუა აზიის ხალხებისათვის მაინც ყოფილი იმპერიაა, «გამოუცნობ შავ ხვრელს» რომ უწოდებს ბჟეზინსკი სრულიად სამართლიანად¹. აქედან მოდის ის საფრთხეც, რომელიც გვემუქრება აქ მცხოვრებ ხალხებს ახალი «ევრაზიული ბალკანეთის» სახით. ფრთხილად – რუსეთი კვლავ რჩება «ბოროტების იმპერიად» – მაგრამ «გაუწონასწორებელი და არაპროგნოზირებადი რუსეთი მართო დღეს როდი გახდა. ჯერ კიდევ ჩერნიშევსკი შენიშნავდა, რუსეთის პოლიტიკური განვითარების ამ პარადოქსს: «ის, რაც ბედნიერებაა სხვაგან, უბედურებაა რუსეთში და ის, რაც უბედურებაა სხვაგან, ბედნიერებაა რუსეთში». ხოლო ივანე ჯავახიშვილმა ჯერ კიდევ 1919 წელს ნაშრომში – «დამოკიდებულება რუსეთსა და საქართველოს შორის» ამხილა რუსეთის ტრადიციული ანტიქართული პოლიტიკა. დღეს საქართველო და კავკასია ის ფეთქებადსაშიში რეგიონია, სადაც უამრავი «დაყოვნებითი მოქმედების ბომბია» ჩადებული რუსეთის ყოფილი და ახლანდელი იმპერიული ძალების მიერ.

მსოფლიო პოლიტიკურ ასპარეზზე საქართველოს წარმატებათა განმტკიცება მოითხოვს იმას, რომ მაქსიმალურად იქნეს გამოყენებული ის მთელი რიგი ობიექტური ხასიათის უპირატესობები, რაც საქართველოს, რეგიონის სხვა ქვეყნებთან შედარებით, გააჩნია. მათგან გამოვყოფთ შემდეგს:

¹ზ. ბჟეზინსკი, „დიდი საჭადრაკო დაფა“, გვ. 108 (რუსულად).

1) საქართველოს განსაკუთრებული გეოპოლიტიკური მდგომარეობა უკავია ფართო რეგიონში, რომელიც მოიცავს კავკასიას და მასთან ერთად შავი ზღვის აუზის ქვეყნებს, აგრეთვე, ახლო აღმოსავლეთის გარკვეულ ნაწილს, სადაც იკვეთება მსოფლიოს მრავალი მსხვილი სახელმწიფოს სტრატეგიული ინტერესები.

2) ისტორიული ბედ-იღბლით განპირობებული მოსახლეობის პოლიეთნიკური შემადგენლობის, კულტურათა ურთიერთქმედებისა და სინთეზის შედეგად საქართველოში ჩამოყალიბდა ეროვნებათაშორისი, რელიგიათაშორისი ტოლერანტულობის ტრადიცია, რაც ხელსაყრელ პირობებს ქმნის დასავლეთ-აღმოსავლეთის დიალოგისათვის.

3) საქართველო ევრაზიის უმწვავესი კონფლიქტური და კრიზისული მოვლენებით საქვეყნოდ განთქმული ზონის შუაგულში მდებარეობს, საიდანაც ბუნებრივად და ეფექტიანად შეიძლება განხორციელდეს დესტრუქციული და პოტენციურად საშიში პროცესების საწინააღმდეგოდ მიმართული ერთობლივი საერთაშორისო ძალისხმევა.

დასკვნა

სადისერტაციო ნაშრომში «საქართველოს პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის მოდერნიზაცია», შევეცადეთ ჩამოგვეყალიბებინა მმართველობის პრინციპები, რომლებიც ეხება კვლევის საგანთან დაკავშირებულ პრობლემებს. განვიხილეთ ახალი მსოფლიო წესრიგის პირობებში მისი თანამედროვე კონტურები, რომლის ფონზე წარმოვაჩინეთ პოლიტიკური ინსტიტუტების როლი და მნიშვნელობა, სამართლის

დანიშნულება აღნიშნული პრობლემების გადაწყვეტაში. შეძლებისდაგვარად განვიხილეთ ქართული ეროვნული ცნობიერების თვითმყოფადობის შენარჩუნების გზები და საშუალებანი, წარმოვაჩინეთ თანამედროვე ქართული სახელმწიფოს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული და მმართველობითი ფორმის არჩევის ოპტიმალური გზებისა და პერსპექტივების ჩვენეული ხედვა.

სადისერტაციო ნაშრომი ეყრდნობა უკანასკნელ პერიოდში საზღვარგარეთ და დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის სივრცეში გამოცემულ უახლოეს ლიტერატურას, რომელიც ეძღვნება პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის ასპექტებს. გარდა ამისა, გავეცანით თემასთან დაკავშირებულ პოლიტიკურ და იურიდიულ ლიტერატურას. საბედნიეროდ, ამ პრობლემასთან დაკავშირებით ქართველმა მეცნიერებმა პერიოდულ პრესასა და სხვადასხვა სამეცნიერო გამოცემებში არაერთი საინტერესო სტატია და გამოკვლევა გამოაქვეყნეს. იმის გათვალისწინებით, რომ ნაშრომი არ მოსწყვეტოდა «ეროვნულ ნიადაგსა და ცნობიერებას», შევეცადეთ თითოეული პრობლემური საკითხი დაგვეკავშირებინა ქართულ ისტორიულ-პოლიტიკურ და სამართლებრივ მემკვიდრეობასთან. ამ მიმართულებით საკმაოდ ბევრი მასალა არსებობს, რადგან ქართული ცნობიერება არასოდეს ჩამორჩენია ნებისმიერი ისტორიულ ეპოქის სუნთქვას. ჩვენი წინაპრებიც პოლიტიკურად და სამართლებრივად აზროვნებდნენ, ხედავდნენ მის მომავალს და წინასწარ ემზადებოდნენ ქვეყნისათვის სასარგებლო შედეგების მისაღებად. სწორედ აქ უნდა ვეძებოთ ის მიზეზები, რომ არც თუ ისე მრავალრიცხოვანი ერი გადაურჩა მსოფლიოს «წნეხისაგან გასრესას», შეინარჩუნა თვითმყოფადობა და ეროვნული ღირებულებანი.

საფრთხე ბოლომდე აცილებული არ არის. მესამე ათასწლეულს მიღწეულმა ქართველობამ და საქართველომ არათუ უნდა აღადგინოს ქვეყნის «ბრწყინვალება», და მასთან ერთად «წახდენილი ქართული წეს-წყობაც», არამედ უნდა დაასრულოს ქართული სახელმწიფოებრიობის მშენებლობაც.

პოლიტიკური და სამართლებრივი გლობალიზაციის პირობებში უმთავრესი მნიშვნელობა აქვს ამ საშვილიშვილო ამოცანის გადაწყვეტისათვის საჭირო სტრატეგიისა და ტაქტიკის შემუშავებას. ეს კი შესაძლებელი იქნება მხოლოდ სწორი ეროვნული პოლიტიკის, სამართლისა და იდეოლოგიის პირობებში. «ნაციონალური სახელმწიფო» მხოლოდ ამ გზით შეიძლება შევინარჩუნოთ.

თანამედროვე საქართველოსათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ილია ჭავჭავაძის, დიმიტრი ყიფიანის, ნიკო ნიკოლაძის, ვაჟა-ფშაველას, ივანე ჯავახიშვილის, არჩილ ჯორჯაძის და სხვათა მიერ შემუშავებული პოლიტიკური და სამართლებრივი მემკვიდრეობის საფუძვლიანად შესწავლას და დაფასებას, მათში დევს ქვეყნის გადარჩენის სამომავლო გასაღებიც. ეს რიტორიკა არ გახლავთ. ჩვენდა საბედნიეროდ, ქართველ მოღვაწეებს მართლაც არ აკლდათ გლობალური პოლიტიკური აზროვნება, რასაც არა მარტო თეორიული შესწავლა, არამედ პრაქტიკული გამოყენებაც სჭირდება. ვფიქრობთ, ჩვენი ნაშრომი (პრეტენზიის გარეშე) გარკვეულ სტიმულს მისცემს ამ მიმართებით ახალმეცნიერულ კვლევა-ძიებას. ამასთან, მას სათანადო პრაქტიკული მნიშვნელობაც აქვს, ის გარკვეულ სამსახურს გაუწევს სტუდენტ-ახალგაზრდობას, რომ უფრო კარგად გაერკვნენ პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის სრულყოფის

პროცესში, რაც მათ მისცემს საშუალებას, სწორი დასკვნა გააკეთონ სამომავლოდ.

დღევანდელი სტუდენტობა ხომ სწორედ ის თაობაა, რომელმაც პრაქტიკულად უნდა გადაჭრას მართვის სისტემაში შექმნილი პრობლემები და მისი ისტორიული გამოცდილება ერის სამსახურში ჩააყენოს. ზემოაღნიშნულიდან და სადისერტაციო ნაშრომის შინაარსიდან გამომდინარე, შეიძლება ზოგიერთი დასკვნის გაკეთება:

1. თანამედროვე ქართულმა სახელმწიფომ პოლიტიკური ორიენტაციის თვალსაზრისით ცალსახად განსაზღვრა განვითარების დასავლური გზა, რომელიც არ უნდა გამოირიცხავდეს რუსეთთან პარტნიორულ, მეზობლურ და თანასწორ თანამშრომლობას ურთიერთობის ნებისმიერ დარგში.

2. პოლიტიკური ორიენტაციის გარკვევის შემდეგ ქართულმა სახელმწიფომ უნდა აირჩიოს დასავლური პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემებიდან მმართველობის ერთ-ერთი მოდელი, რომელიც ყველაზე უკეთ მოერგება დღევანდელ რეალობას, ამ შემთხვევაში გასათვალისწინებელი იქნება უწმინდესის და უნეტარესის სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქის ილია II-ის მიერ გამოთქმული მოსაზრება და ასევე ისტორიული კავშირის ფესვებიც.

3. რამდენადაც საქართველო დიდ სახელმწიფოთა რიცხვში არ შედის, მაგრამ ერთ-ერთი მრავალეროვანი სახელმწიფოა მსოფლიოში, ეროვნულ უმცირესობათა ინტერესების გათვალისწინების ფონზე შესამუშავებელია სახელმწიფო იდეოლოგია, რომლის განხორციელება ხელს შეუწყობს ეთნოკონფლიქტების მოგვარებას და, ამასთან ერთად, ეროვნულ უმცირესობათა მონაწილეობით

«ერთნებობითა და თანადგომით» ქვეყნის მართვის მექანიზმების ჩამოყალიბებას.

4. პოლიტოლოგები, იურისტები და სხვა დარგის სპეციალისტები, პრობლემით დაინტერესებული საზოგადოება ორ ნაწილადაა გაყოფილი. ერთნი თვლიან, რომ მომავალი საქართველო უნიტარული ფორმის ქვეყანა უნდა გახდეს და იგი ამ გზით შეძლებს არსებულ პრობლემათა გადაჭრას. მეორე ნაწილს მიაჩნია, რომ ქვეყანამ უნდა აირჩიოს ფედერაციული მოწყობის ფორმა. ორივე კონცეფციას არსებობის უფლება გააჩნია, მაგრამ, ჩვენი ვარაუდით, საქმე მარტო სურვილზე როდია. თუმცაღა პრობლემისადმი დამოკიდებულება ნაშრომში ვრცლად განვიხილეთ.

ვფიქრობთ, ტერიტორიული მოწყობის ფორმა მომავალში დამოკიდებული იქნება რიგი საკითხების გადაწყვეტის გზებსა და მეთოდებზე. რა გვაქვს მხედველობაში, დღევანდელი აფხაზეთის და ე.წ. «სამხრეთ ოსეთის» ტერიტორიაზე საქართველოს იურისდიქციის აღდგენა მიმდინარე წლის აგვისტოს მოვლენების გათვალისწინებით, თუ მოხდა პოლიტიკური მოლაპარაკებების გზით, ვერ ავცდებით სახელმწიფოს მოწყობის ფედერაციულ ფორმას. რადგანაც ეს ხალხები არ დათანხმდებიან უნიტარიზმს. მაგრამ თუ ხელისუფლებამ პრობლემის გადაჭრა თუნდაც ძალისმიერი მეთოდებით შეძლო, აირჩევს უნიტარიზმს. ასეთ შემთხვევაში საფიქრებელია როგორ განვითარდება შემდგომში მოვლენები.

ჩვენი აზრით, ეს ნიშნავს ქვეყანამ და ხალხმა დაკარგოს მშვიდობიანი ცხოვრების პირობები, (ყოველ შემთხვევაში, საკმაო დროის მანძილზე), რადგანაც 15 წელზე მეტია აფხაზები და ოსები «დამოუკიდებელ» ცხოვრებას ეწევიან. არჩევნების გზით ახდენენ დეფაქტო

ხელისუფლების შეცვლას, დრო დასჭირდება ამ მცდარი განწყობის ცნობიერებიდან წაშლას. ამასთანავე გასათვალისწინებელია ომისშემდგომი ფსიქოლოგიაც. აქედან გამომდინარე, საქართველოს ტერიტორიული მოწყობის ფორმის გადაწყვეტა ბევრად იქნება დამოკიდებული პრობლემის მოგვარების გზებსა და მეთოდებზე.

5. ეროვნული იდეოლოგიისა და პოლიტიკურ-სამართლებრივი სისტემის მოდერნიზაციის პროცესში გათვალისწინებულია დაშლილი პოლიტიკური სოციუმის გაერთიანება, რითაც მიღწეული უნდა იქნას სამართლებრივად განმტკიცებული პოლიტიკურ პარტიათა ოპტიმალური რაოდენობა, რაც ხელს შეუწყობს საზოგადოების გამთლიანებას. ეს კი განაპირობებს სახელმწიფოებრივი აზროვნების პოლიტიკური და სამართლებრივი კულტურის ამაღლებას.

6. ქვეყანაში სრულყოფილი სამართლებრივი სისტემის, კანონიერებისა და მართლწესრიგის განმტკიცება, სამართლებრივი და პოლიტიკური ნიჰილიზმის დაძლევა ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალის ზრდას და მსოფლიო თანამეგობრობის თვალში ქართული სახელმწიფოს ავტორიტეტის ამაღლებას, რაც გააადვილებს ქვეყანაში ეკონომიკური კრიზისის, დამნაშავეობისა და ელიტარული კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლასაც.

7. გლობალიზაციის პროცესის აქტიურ სუბიექტად ქვეყანა იმ შემთხვევაში შეიძლება გამოვიდეს, თუ იგი ჩამოყალიბებს ეროვნულ ინტერესებთან მორგებულ, ეფექტური სოციალური ორიენტაციის მქონე, თანამედროვე ეკონომიკურ სისტემას.

8. პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის ჩამოყალიბების პროცესში ეროვნული კულტურა მისივე «დამცავ მექანიზმად» უნდა გადავაქციოთ, რადგანაც იგი

სწორედ დასავლურ კულტურას უკავშირდება, რაც იძლევა იმის შანსს, რომ ქართული თვითმყოფადობის შენარჩუნებით მეტ იმუნიტეტს გამოავლენს.

9. ქვეყნის პოლიტიკური მართვის სისტემაში გამოყენებული უნდა იქნას გამორჩეული ეროვნული ტრადიციები, როგორცაა: კუთხის, გვარის, ოჯახის, ნათესაობის, მეზობლობის ინსტიტუტები და ეთნოგრაფიული ჩვეულებები და სხვა სულიერი ღირებულებანი.

10. მიუხედავად იმისა, რომ სერიოზული ძვრებია ქვეყნის ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის სფეროში, კანონმდებლობა მწვავე საზოგადოებრივი დებატების და პოლიტიკური დისკუსიების საგანია ეკლექტურობის და არათანმიმდევრულობის გამო, რაც მომავალში დასახვეწი და გასათვალისწინებელია.

11. შესაძლებლად მიგვაჩნია, გერმანიისა და საფრანგეთის თვითმმართველობისა და მმართველობის სისტემებიდან გადმოტანილი იქნას ჩვენთვის მისაღები ფორმები, რაც უფრო ეფექტურს და მობილურს გახდის სისტემის ქმედუნარიანობას.

12. პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემების მოდერნიზაციის პროცესში უნდა მოხდეს განათლების გეგმაზომიერი დეცენტრალიზაცია, როგორც პროცესის შემადგენელი ნაწილი, მეტი ავტონომიურობა უმაღლეს სასწავლებლებს, მეტი ყურადღება პოლიტიკური და სამართლებრივი მეცნიერების სათანადოდ სწავლების საკითხს, რაც ხელს შეუწყობს თითოეული სასწავლო დაწესებულების მისწრაფებას საბაზრო ეკონომიკისა და შრომის ბაზრის პირობებში მომზადებული კადრების კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისათვის.

13. პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემის სრულყოფის პროცესში მნიშვნელოვანი ადგილი უნდა

დაეთმოს გეოეკოლოგიური სტრატეგიის შემუშავებას, სადაც გათვალისწინებული უნდა იქნას შიდა რეგიონული მრავალფეროვნება (ქვეყნის განვითარების სტრატეგიული რესურსი) და მათი ჩართვა გეოპოლიტიკურ და გეოეკონომიკურ სისტემაში, რისი აუცილებლობაც ბოლო პერიოდში ჩვენს ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებმა დაგვანახა.

14. ქვეყნის აღმშენებლობის სტრატეგიულ გეგმაში სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს დემოგრაფიული ფაქტორი, ღრმა ანალიზის საფუძველზე საჭიროა ერის გამრავლების პროცესის სამართლებრივი მოწესრიგება (მხედველობაშია აბორტების აკრძალვა, მრავალშვილიანობის წახალისება, სოც. უზრუნველყოფა და ა.შ.).

15. სამართლის სფეროში მიმდინარე პროცესები უნდა წარიმართოს არა სპონტანურად, არა ამა თუ იმ ხელმძღვანელის თანამდებობაზე დანიშვნასთან დაკავშირებით, არამედ მას უნდა ჰქონდეს საერთო ეროვნული ხასიათი, რომლის ფორმირების პროცესში გათვალისწინებული იქნება საერთაშორისო სამართლის ზოგადი პრინციპები. ერთადერთი მყარი ნორმატიული აქტი ქვეყანაში კონსტიტუციაა, მასში ცვლილებების და დამატებების შეტანა უნდა იყოს დროის მოთხოვნა და არა სიტუაციისათვის მორგება.

16. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, ქვეყანაში შეიქმნას პოლიტიკური და სამართლებრივი სისტემების ჩამოყალიბების შესწავლის ცენტრი, სადაც გაერთიანდებიან სხვადასხვა დარგის მკვლევარები, რომლებიც დაინტერესებული არიან პოლიტიკურ და სამართლებრივ სფეროში შემაჯავალი განყენებული პრობლემებით. მათ მიერ შემუშავებული რეკომენდაციების საფუძველზე უნდა ჩამოყალიბდეს სახელმწიფო პოლიტიკა გლობალური პროცესების მიმართ, რათა თავიდან იქნეს აცილებული

ქოტური, არასასურველი, ქვეყნის სულიერი და კულტურული ღირებულებების დამანგრეველი შედეგები და პირიქით, შევძლოთ მისი დადებითი მხარეების მაქსიმალური გამოყენება.

ჩვენი აზრით, ნაშრომში განხილული პრობლემების გადაწყვეტა, ან მათი წინა პლანზე წამოწევა და მომავალში გათვალისწინება გადაუდებელი საქმეა, რადგანაც გლობალიზაციის პროცესები სერიოზულ საფრთხეს უქმნის პატარა ერებსა და ქვეყნებს. მათ, უპირველესად, აკარგვინებთ ეკონომიკურ საფუძვლებს, რაც თავისთავად იმოქმედებს პოლიტიკასა და სამართალზე. საბოლოოდ კი ისინი მდიდარი და ძლიერი სამხედრო პოტენციალის ქვეყნების მონოპოლიათა გასაღების ბაზრად შეიძლება გადაიქცნენ. ანალოგიური საფრთხის ქვეშ დგას ჩვენი ქვეყანაც. ასეთი შედეგის თავიდან ასაცილებლად ზემოაღნიშნულ საკითხებთან ერთად ყველაზე ეფექტური საშუალება ერის ინტელექტუალური და მწარმოებელი ძალების პოტენციურ შესაძლებლობათა მაქსიმალური ამოქმედებაა. ეს იქნება კიდევ ერთი გარანტი ეროვნული სახელმწიფოებრივი ერთეულის გადარჩენის, ეროვნულ ღირებულებათა შენარჩუნების, მსოფლიო პოლიტიკურ რუკაზე ღირსეული ადგილის მოძებნისა და დამკვიდრებისათვის.

გამოქვეყნებული შრომები

1. მართვა-გამგეობის ისტორიული ფესვები საქართველოში. საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე, 2000.

2. საქართველოს სახელმწიფო მოწყობის პრობლემები. საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე, 2000.
3. უნიტარიზმი თუ ფედერალიზმი. თსუ გამომცემლობა შრომების კრებული, 2003.
4. საქართველო და კავკასია ევრაზიულ ინტეგრაციულ პროცესებში. ჟურნალი «პოლიტიკა», 2004.
5. საკონსტიტუციო ცვლილებები, მმართველობის ფორმებისა და პოლიტიკური რეჟიმის პრობლემა საქართველოში. ჟურნალი «სამართალი», 2004.
6. საქართველოს პოლიტიკურ და სამართლებრივი სისტემის მოდერნიზაციის ასპექტები. საქართველოს საავტომობილო-საგზაო ინსტიტუტი – შრომები 3, 2007.
7. საქართველო და კავკასია ევრაზიულ სამართლებრივ და პოლიტიკურ სივრცეში. ჟურნალი «ცხოვრება და კანონი», 2008.

**Университет им. Григола Робакидзе
Докторантура юридического факультета**

На правах рукописи

ДАВИД ЛОБЖАНИДZE

**МОДЕРНИЗАЦИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ И ПРАВОВОЙ
СИСТЕМЫ ГРУЗИИ**

РЕЗЮМЕ ДИССЕРТАЦИИ

**представленной на соискание ученой степени Доктора
Права**

**Тбилиси
2008**

Работа выполнена в университете им. Григола Робакидзе

Научный руководитель: МАНАНА МОСУЛИШВИЛИ –
Доктор права, профессор

Оппоненты: 1. АВТАНДИЛ ТУКВАДЗЕ – Доктор
политических наук, профессор
2. ГИОРГИЙ ГОГИАШВИЛИ –
Доктор права, ассоциированный
профессор

Защита диссертации состоится 2008г.,
..... часу, в конференц- зале университета им. Григола
Робакидзе на заседании Диссертационного Совета. Адрес:
г. Тбилиси, ул. Джано Багратиони №6.

Ознакомиться с диссертацией можно в библиотеке
университета им. Григола Робакидзе.

Резюме диссертации разослано2008г.

Секретарь Диссертационного Совета,
Доктор права, профессор

Петре Дауташвили

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РАБОТЫ

Актуальность темы. Модернизация политической и правовой систем Грузии является сопутствующим процессом нашей современности, который наблюдается сегодня и будет продолжаться завтра, так как проблема модернизации политической и правовой системы не столь актуальна в развитых странах, как в экономически отсталых странах в переходный период. Для грузин правильное видение и оценка этой проблемы на данном этапе имеет особо важное значение.

Цель исследования. 1) Анализ политической и правовой сферы и формирование соответствующих принципов; 2) разделение политического и правового институтов и выявление их общих признаков; 3) характеристика основных аспектов модернизации грузинской политической и правовой системы; 4) определение места национальных государств в процессе глобализации; 5) тенденции территориального устройства страны и формирования административно-управленческих форм; 6) обсуждение исторического опыта местного самоуправления и управления в Грузии и методы и пути их обеспечения в современный период; 7) определение роли и назначения Грузии и Кавказа в политико-правовом пространстве Евразии; 8) получение соответствующих научных выводов на основе вышесказанного.

Методы исследования и основная база истоковедения. В работе в основном используется метод историзма, методы статистического, системного, сравнительного анализа и прогнозирования. Основная база истоковедения в политической и правовой сфере включает классические труды по национальному и международному праву, научные монографии и статьи, официальные документы, справочные материалы, периодическую прессу и интернет.

Научная новизна. На фоне глобализации грузинская наука до сегодняшнего дня не уделяла особого внимания процессу формирования политико-правовой системы, поэтому, в той или иной степени наблюдались социально-экономические, экологические и связанные с ними другие ожидаемые негативные последствия. Новизна заключается в комплексном рассмотрении политико-правовых систем. В работе дается наше представление о

территориально-административной организации, по пунктам рассматриваются конституционные изменения 2004 года, что дало возможность с точки зрения правовой техники выявить пробелы и сделать соответствующие выводы. Новизна заключается также и в рассмотрении Грузии и кавказского региона в политическом и правовом пространстве Евразии.

Теоретическое и практическое значение работы. Тема имеет как теоретическое, так и практическое значение. Ее можно включить в курс лекций для студентов как юридического, так и политологического факультета. Мы считаем, что они должны глубоко и основательно ознакомиться с вышеуказанной проблемой, так как в будущем именно им придется активно участвовать в процессе формирования политической и правовой системы страны для сохранения национальных ценностей.

Апробация работы. Основные положения работы опубликованы в виде отдельных статей в разных реферативных журналах, в сборниках трудов ТГУ за 2000-2008гг. Обсуждение и апробация диссертации состоялась в университете им. Григола Робакидзе.

Объем и структура работы. Работа включает 164 страницы, набранные на компьютере. Она состоит из введения, трех глав и девяти параграфов. К работе прилагается список использованной литературы.

Содержание работы

Первая глава диссертационной работы посвящена проблемам национальной самобытности и формам государственного устройства в современных условиях. В первом параграфе этой главы обсуждаются аспекты модернизации политической и правовой систем Грузии.

Прежде чем перейти к обсуждению исследуемых проблем, дадим ответ на один предполагаемый вопрос: какова связь предмета исследования с глобализацией, о которой идет речь в этой главе. Любой человек, разбирающийся в эпохальных проблемах, согласится с тем, что суверенность политической и правовой системы Грузии так или иначе зависела от явлений, происходивших в мире и особенно в ближайшем территориальном

пространстве. Сегодня, когда скорость процесса глобализации и интеграции в мире необыкновенно высока, модернизация современной политической и правовой системы Грузии связана с видимыми или невидимыми процессами. На этом фоне большое значение придается оценке процессов в социально-политической и правовой сфере Грузии. Нельзя сказать, что до этого аналогичные вопросы не рассматривались, но глубокое научное исследование этой проблемы еще не проводилось. Не претендуя на полное и всестороннее освещение этой проблемы, в этой главе мы попытаемся выделить те основные тенденции и направления системы, которые связаны с тем, как и какое место в будущем будет занимать грузинская государственность на политической карте мира.

При обсуждении глобализации нельзя обойти вопрос теории космополитизма. Она связана с концепцией Юргена Хабермаса, по которой нация-государство принадлежит прошлому, что означает отмирание эпохи национализма и утверждение космополитизма. Согласно этой теории нация исчезает и появляется мир под единым управлением. Этой проблеме противостоит и освещает ее под другим углом интересная концепция великого грузинского мыслителя Важа-Пшавела, который говорил: «некоторые думают, что патриотизм противоречит космополитизму, но это ошибка. Каждый настоящий патриот – космополит. Так же как и каждый космополит (не так как наш) – патриот. Так, что кто добросовестно служит своей нации и пытается духовно, материально и нравственно возвысить свою родину, тот подготавливает наилучших членов, наилучшего друга для человечества и способствует развитию, благосостоянию человечества. Если для развития всей нации необходимо воспитание отдельного человека, также необходимо и воспитание отдельных наций, для того, чтобы человечество представляло собой развитую группу; если для отдельного человека полезно воспитание национального, индивидуального, такое же воспитание полезно и для всей нации, чтобы каждая нация проявила большую силу, энергию и самостоятельность и внесла бы свой вклад в копилку человечества»¹.

¹ См. В.Пшавела, Сочинения, Тб.1965г.,стр.680

Естественно, что этим Важа-Пшавела не отрицает национализм, наоборот, он проповедывал поиск новых гарантий усиления и защиты национального через косполитизм, достойного места Грузии в цивилизованном мире.

Политологи и иностранные эксперты рассматривают современную Грузию как государство переходного типа, так как в стране происходит модернизация политической и правовой (и не только) системы, что имеет огромное теоретическое и практическое значение.

В Грузии процесс модернизации политической и правовой системы совпал с демонтажом бывшего СССР и процессами демократизации.

Первые шаги в этом направлении были сделаны проведением многопартийных выборов (1990г. 23 октября). На этом закончилась 70-летняя история однопартийной системы.

В истории страны важной датой является 9 апреля 1991 г., день принятия акта о независимости грузинского государства. Осюда фактически и начинается попытка создания новой правовой базы и формирование государственных структур, т.е. новая фаза модернизации политической и правовой системы

Последующие этапы связаны с известными событиями, происшедшими в августе 1991 года - «путчем», выборами 11 октября 1992 года, принятием высшего закона Грузии – Конституции 24 августа 1995 года, «революцией роз» 23 ноября 2003 года и изменениями в Конституции 2004 года.

Мы расположили политическую систему Грузии со структурной точки зрения следующим образом:

- 1. Государство как политическая единица, субъект политической и правовой системы самого высокого ранга.**
- 2. Политические партии.**
- 3. Профсоюзы.**
- 4. Широкие возможности средств массовой информации и электронных средств информации.**
- 5. Общественные организации.**
- 6. Усовершенствованное избирательного законодательства как необходимое условие**

усовершенствования и формирования политической системы. Оно обеспечивает и регулирует в правовом отношении легальное и легитимное формирование представительных органов политической государственной власти. Так, избирательная система является составной частью политического организма.

7. В процессе политической модернизации особое место занимает существующий уровень **политической и правовой культуры.**

8. Политическая элита и политический лидер.

Вывод следующий: в настоящее время Грузия находится в новой фазе политической и правовой модернизации, которая требует больших усилий для максимального задействования механизмов и резервов рыночной экономики с учетом допущенных ошибок, скорейшей разработки национальной политической идеологии и проведения ее в жизнь, что будет способствовать консолидации населения страны.

Процесс модернизации политической и правовой системы современной Грузии должен опираться на политический прагматизм и протекать при максимальной защите реализма. Что означает политический прагматизм? Основной его целью должна быть защита и реализация национальных интересов, что будет служить гарантией внедрения национальной государственности в условиях глобализации. Теория права и международное право признают правовые семейства (системы). Исторически известно, что в свое время грузинское право претерпело рецепцию романо-германского права. Этот процесс происходит и сегодня, для чего необходимо политическое видение и управление.

В первой главе также говорится об особенностях форм государственного устройства Грузии. Следует отметить, что в течение долгого времени Грузия имела ограниченные возможности для независимого решения вопроса формы своего государства. Без учета исторического развития навязанная система государственного устройства в прошлом сталкивалась со множеством сложных проблем. Централизованный метод управления не был традиционным для нашей страны. Грузия всегда состояла из областей с разными этнографическими, хозяйственными и экономическими условиями, что требовало

специфического подхода к каждому региону. Метод децентрализованного управления был выбран еще в III веке до н.э., когда первый царь Грузии Парнаваз в результате административной реформы разделил страну на восемь эриставств. Такое разделение выдержало многие столетия и было очень трудно искоренить его из психики грузинского народа.

Грузия и в прошлом не была однородным целым, но всегда выражалась ее индивидуальность и целостность. Об этом свидетельствует писатель Г.Мерчуле: «Грузией считается страна, где говорят по-грузински и молятся на грузинском языке».

В период независимой государственности приоритет всегда отдавался децентрализованным методам управления. Но в злосчастии, когда страна теряла независимость, она также теряла исторически-традиционный курс развития

Именно это имели ввиду тергдалеули и Арчил Джорджадзе, когда считали, что до полной независимости страна должна пройти стадию автономии. Этим путем пытались воссоздать грузинские государственные структуры, разрушенные на протяжении долгого времени, восстановить традиционные формы хозяйства, возродить грузинскую культуру и поднять национальное самосознание.

К счастью, мы прошли этот путь, но основные проблемы все же остались нерешенными. Илья Чавчавадзе рассматривает два вида управления, один, когда государство управляет везде и всем, а второй – местное управление, которое ни в чем не противоречит международным государственным интересам, и если говорить его словами, «это наше спасение, это основная идея страны».

На протяжении тысячелетий грузинский народ выработал определенные правила жизни и хозяйственного развития. Это была любовь к земле. Отсюда происходит склонность грузин к оседлому образу жизни. Илья Чавчавадзе называл этот факт «самым замечательным явлением» и писал об экономическом укладе страны: «Грузия день и ночь стояла с оружием в руке, наш народ боролся, проливал кровь и наконец в конце 18-го века он так испустил дух самобытности, что никому ничего не задолжал». Отсюда можно заключить, что в прошлом страна имела такую форму правления и экономического устройства, что имела крепкий имущественный хребет.

Сегодня в нашем обществе спор вызывает вопрос о том, как все нужно устроить, на каком территориально-административном принципе должно строиться грузинское государство. В основном выделяются две сильно отличающиеся друг от друга позиции. Сторонники унитаризма считают, что безопасность страны и стабильное общественно-экономическое развитие возможно только этим путем.

Сторонники другой позиции поддерживают федеральное устройство страны. Их аргументация основана как на историко-национальном наследии, так и на современном международном опыте.

Возникает вопрос, какая позиция правильна и истинна для будущего развития нашей страны.

Нам представляется, что для решения этой проблемы исходной идеологической базой должна стать разработанная И.Чавчавадзе и Арч.Джорджадзе «теория общей почвы» и «История грузинской нации» Иванэ Джавахишвили.

Все это дает возможность заключить, что для формирования грузинского государства, его идеологи сумели найти те питающие корни нашего прошлого, которые дадут новую жизнь всему последующему общественно-экономическому развитию грузинской нации. Все это является предметом отдельного обсуждения и политологического исследования, но мы, подняв этот вопрос, хотим выявить то, что касается нового территориально-административного устройства страны. Мы полагаем, что история и современность толкают нас на решение этой проблемы на основе этих двух принципов – четким синтезом унитаризма и федерализма, как учит Илья Чавчавадзе, «счастливое примирение противодействующих сил без порабощения и ущемления друг друга» (Речь на похоронах епископа Габриэла)¹.

Суть теории «общей почвы» Илья Чавчавадзе и Арчила Джорджадзе заключается в том, чтобы «счастливо урегулировать друг с другом любые противоречия социального, политического, экономического или идеологического характера».

¹ Илья Чавчавадзе, Сочинения, Тб.1989, стр. 918 (Слово о погребении (захоронении) епископа Габриэла).

Как показывает наша старая и мировая современная практика развития (это, главным образом относится к государственному устройству США, Германии и Японии), выход заключается в том, чтобы найти определенную «золотую середину» между централизмом (унитаризмом) и децентрализмом (федерализмом), их «счастливое примирение» между собой. Не может бесконечно продолжаться единоличное президентское правление и совершенно необоснованное разделение территории страны на 80 районно-административных единиц, что является наипервейшим источником бюрократизма и коррупции. Грузии не требуется больше 10-15 территориальных единиц. Достаточно уничтожить доставшуюся нам в наследство сегодняшнюю жесткую централизованную систему и коррупция потеряет свой источник питания, что, в свою очередь, даст сильный толчок социально-экономическому прогрессу страны.

Во второй главе **«Местное самоуправление и управление в Грузии»** широко представлены исторические корни местного управления в Грузии на основе старых греко-римских источников, материалов, найденных в археологических раскопках, и мнений грузинский ученых.

История трехтысячелетней государственности ясно свидетельствует о том, что, с незапамятных времен, начиная с античной эпохи, включая средние века, тенденции создания и развития грузинских политических систем, в том числе и местного аппарата управления, существенно не отличаются от особенностей государственного развития **европейских стран**.

В Грузии местное самоуправление и управление как политическая воля, характерное для демократических государств, было признано еще Конституцией 1921 года. Это была первая попытка создать в Грузии независимое самоуправление. Хотя она имела определенные пробелы, что было в основном обусловлено еще не до конца сформированными государственными структурами.

В современной Грузии основанием для правовой базы местной власти является органический закон «О местном самоуправлении и управлении», принятый 16 октября 1997 года¹.

Правда, после восстановления независимости в Грузии, уже 4 раза (1991, 1998, 2002 и 2008гг.) проводились местные выборы, однако местное самоуправление находится все еще в зачаточном состоянии.

Сегодня в Грузии процесс децентрализации системы управления фактически находится в начальной стадии. Поэтому считаем целесообразным решение следующих задач:

1. Установление территориальных основ местного самоуправления (децентрализации системы управления);
2. Новое институциональное устройство местного самоуправления;
3. Бюджетное устройство местного самоуправления, осуществление финансовой децентрализации;
4. Обеспечение местной собственности, экономической деятельности местного самоуправления и местного общественного обслуживания;
5. Реальное разделение прав и обязанностей государственных и местных органов самоуправления, обеспечение независимости местного самоуправления;
6. Обеспечение участия граждан в осуществлении местного самоуправления;
7. Обеспечение взаимодействия органов государственного и местного самоуправления и эффективной системы надзора за органами местного самоуправления.

В III параграфе II главы дается краткий обзор, посвященный формированию структур и институтов местного самоуправления системы органов местного самоуправления европейских стран и возможность их экстраполяции на Грузию.

Для анализа исследуемой проблемы в отношении Грузии мы взяли систему местного самоуправления двух передовых европейских стран. С одной стороны, Германия как сложная и федеративная страна², и Франция, с ее унитарной простой формой.

¹ Органический закон о местном самоуправлении и управлении на состояние 2 августа 2001г. состоит из 10 глав и 50 статей.

² ¹См. Федеральное правительство, Германия, изд. Societats Verlag 2000, стр. 159-164

Интерес к изучению системы органов управления и самоуправления Франции был продемонстрирован еще в начале XX века известным юристом и политическим деятелем Зурабом Авалишвили. В 1904г. в Петербургском университете он защитил диссертацию на степень магистра на тему «Децентрализация и самоуправление во Франции». Так что заинтересованность грузин в отношении соответствующих структур европейских стран не является новой.

Третья глава посвящена взгляду на будущую политико-правовую систему в Грузии.

На этом фоне анализируем изменения и дополнения, введенные конституционным законом Грузии от 6 февраля 2004 года в высший закон страны – Конституцию Парламентом Грузии. В результате этого была изменена форма управления и соответственно политический режим.

В 46 статью добавился 3-й пункт;

В 49 статью также добавился 4-й пункт;

В содержание 50 статьи, а именно в 3-ем пункте;

В 51 статью добавилась 51-я статья;

Изменения претерпело содержание 59 статьи;

Второй пункт 60 статьи;

Содержание 67 статьи относительно законодательной инициативы с некоторым коррективом вошло в 6-ой пункт 70-ой статьи.

Вышеуказанные изменения укрепили узловые полномочия президента, которые относятся как к осуществлению внутренних, так и внешних функций. Кроме того, следует отметить, что нам кажутся неточными пункты а), d) и р) статьи 73. Мы полагаем, что они должны быть сформулированы следующим образом: а) последний абзац, осуществляет аккредитацию¹ посольств иностранных государств и международных организаций, а также других дипломатических представительств.

Пункт d) принимает решение об отставке правительства, членов правительства и других лиц, определенных законом.

¹ Аккредитация – присвоение полномочий представителю того или иного государства. См. «Современное международное право» (словарь-справочник), Еб., 2003, стр.19.

Пункт р) распускает парламент в определенном порядке в случае, предусмотренным Конституцией. Возможно, он не изменяет существенно содержание, но мы полагаем, что это важный вопрос для высшего закона страны с точки зрения правовой техники.

Очень серьезные изменения претерпела 4-я глава Конституции, которая фактически представляет собой новую 4-ю главу¹. Если Президент Грузии был главой грузинского государства и исполнительной власти, то в соответствии с изменениями, введенными в Конституцию 79 статьей, председателем правительства признается премьер-министр, который определяет направление деятельности правительства, осуществляет организацию деятельности правительства, координацию и контроль над деятельностью членов правительства, отчитывается перед Президентом Грузии о деятельности правительства и несет ответственность за деятельность правительства перед Президентом Грузии и Парламентом.

Исходя из вышесказанного можно сделать следующие выводы.

- На основании изменений мы получаем полупрезидентскую республику, поскольку собственные полномочия президента были делегированы в полномочия премьер-министра.

- После глубокого размышления, мы не можем сказать, что имеем дело с типичной формой чисто полупрезидентской республики, поскольку силовыми министерствами непосредственно руководит президент, таким образом, премьер – министр не является «полноценным» председателем правительства. Тут вопрос станет следующим образом, в соответствии с пунктом 7-м статьи 79-ой, отставка премьер-министра или прерывание его полномочий повлечет за собой отставку других членов правительства, или, в случае освобождения с занимаемой должности, премьер-министр, с согласия президента Грузии, назначает нового члена правительства в двухнедельный

¹ См. Конституция Грузии, Тб., 2004, стр.35-38.

срок. К сожалению, не ясно, распространяется ли этот принцип конституции на министерства силовых структур, ведь по статье 73 пункту «Г» Конституции, Президент Грузии может освободить с занимаемой должности министров внутренних дел, обороны и госбезопасности.

По нашему мнению, для эффективного управления государством и во избежание ожидаемых коллизий в законодательстве, необходимо в будущем пересмотреть вопрос о разделении полномочий президента и правительства в сфере исполнительной власти. Не должны существовать институты «двойного подчинения», поскольку в соответствии с государственным законодательством, все министры, и, в том числе силовые министры, являются членами правительства и их разделение не представляется целесообразным. Кроме того, у части министерств руководителем будет первое лицо, у другой части же – вторые и третьи лица, что может вызывать проблемы во власти. Т.е. практически «распределение функций» между президентом и правительством не характеризуется полной традиционностью.

- Серьезные конституционные изменения вызвали, естественно, изменение формы управления, которые в основном включают в себя главы 3, 4 и 6, касающиеся Президента, парламента и появилась еще одна новая глава - под названием правительство. Этим под сомнение попадает - один из признаков конституции - ее стабильность, которая создает так же проблемы логичности, что мы и имеем в виду.

Те процессуальные сложности, которые, в общем характеризуют конституционные изменения, как бы «упростились» и в короткое время были проведены изменения, которые нежелательны для законотворчества. «Политики должны помнить, что при внесении в Конституцию любого изменения, тем более, если это касается института органов ... , требует гораздо большей серьезности и ответственного подхода.»¹

¹ см. жур. « Бизнес и законодательство», №1 июнь, 2004 год, стр.58

В большинстве Конституций мировых держав зафиксировано, что в течение последних шести месяцев своей деятельности парламент не имеет права осуществлять конституционные изменения, подобное не предусмотрено конституцией нашей страны, это дало право парламенту прошлого созыва принять подобные решения.

Последний параграф данного труда - Грузия и Кавказ в Евразийском политическом и правовом пространстве.

В современной глобалистической литературе большое значение уделяют месту субконтинента Евразии и его роли в формировании мирового порядка. Некоторые авторы утверждают и то, что в нынешнем мире, геостратегической гегемонии достигнет лишь тот, кто станет лидером и гегемоном евразийской интеграции, таким образом, Евразия становится на сегодняшний день важнейшим и решающим объектом глобальной политики и всего процесса глобализма. В книге «Большая шахматная доска» Збигнев Бжезинский прямо пишет :

« Евразия представляет собой такой огромный мировой континент, который, к тому же, представляет мировую геополитическую ось в формировании нового мирового порядка. Государство, которое сможет играть решающую роль в евразийском пространстве, автоматически становится ведущей мировой державой. Достаточно взглянуть на карту мира чтобы стало ясно: контроль над Евразией, по сути, фактически означает контроль и над Африкой, тогда как океаны и вся территория Западного полушария геостратегически становятся полностью независимыми от этой огромной сырьевой базы. Там проживает 75 % мирового населения, а так же в Евразии сосредоточены значительная часть мировых сырьевых и энергетических источников. Так же сегодня в Евразии сосредоточены политически наиболее активные и динамические государства в мире».¹

В одной из глав вышеуказанной монографии - «Евразийская шахматная доска» (стр.50-64, на русском языке)

¹ Зб.Бжезинский, «Великая шахматная доска»,М.2000г.,стр.44.

Зб. Бжезинский развивает мысль, что на этом субконтиненте самыми серьезными противниками Америки в приобретении гегемонии в Евразии являются Россия и Китай. Россия, как бывшая супердержава, сегодня явно претерпевает депрессию и постепенно уступает свои геополитические позиции, тогда как Китай, наоборот - все более укрепляет и наращивает свой военно-политический и экономический потенциал.¹

Все это должно быть учтено государствами, находящимся в этом регионе, в том числе и теми молодыми государствами, которые образовались после распада Советского Союза, и делают первые шаги на мировой политической арене.

Один из представителей ведущих американских политологов Самуэл Хантингтон в своем произведении – «Столкновение цивилизаций и международная безопасность», дает совет администрации США о том, что приобретает особенное значение для стабильного развития Евразийского пространства Черноморского и Каспийского регионов.² Эту же точку зрения развивает и Генри Киссинджер, когда рассматривает пережитки II Мировой войны и холодной войны.³

Одним словом, на рубеже XX-XXI веков Кавказ приобрел особую роль и значение в Евразийской и вместе с этим, в мировых политических процессах.

Сегодня, более чем когда - либо, мы особенно нуждаемся в политической ответственности и политической воле, чтобы дать адекватный ответ знаменитой альтернативе времен холодной войны, поставленной Бертраном Расселом - если мы не в состоянии жить вместе, то тогда нам суждена совместная смерть.

Факт что Кавказ, Ближний Восток и Средняя Азия сегодня превратилась в арену кровавого противостояния. Вакуум, созданный здесь после распада Советского Союза, требует заполнения, и государства, задающие тон в

¹ Зб. Бжезинский, «Великая шахматная доска», М. 2000г., стр.118-119

² Samuel P. Huntington, The International Primacy and International Security, N.Y. 1999, p.93

³ Г. Киссинджер, Дипломатия, М. 1997, стр.286-302.

сегодняшнем мире, не жалеют сил и энергии для того, что бы заполнить его в свою пользу.

На западе - Америка и Европа, на востоке – Китай и Япония, на юге - Турция и Иран, на севере же - Россия, политический и правовой наследник Советского Союза.

Вот те главные векторные силы, которые определяют перемены политической погоды на всем Евразийском пространстве. Среди этих сил самая непрогнозируемая и страшная сила для народов Кавказа и Средней Азии все та же бывшая империя, «неразгаданная черная дыра», как справедливо называет ее Бжезинский.¹ Отсюда идет и та опасность, которая угрожает живущим здесь народам, под видом «евразийских Балкан». Осторожно - Россия все еще остается «империей зла» - но разве только сегодня Россия стала неуравновешенной и непрогнозируемой. Еще Чернышевский замечал этот парадокс политического развития России: «то что счастье у других, то несчастье в России, и то, что несчастье у других, то в России счастье». А Иван Джавахишвили еще 1919 году в труде «Взаимоотношения между Россией и Грузией» выявил традиционно антигрузинскую политику России. Сегодня Грузия и Кавказ является тем взрывоопасным регионом, где имперскими силами бывшей и нынешней России заложены «бомбы замедленного действия»

Укрепление успехов Грузии на политической арене требует максимального использования того целого ряда преимуществ объективного характера, которые, в отличие от других стран региона, есть у Грузии. Из них можно выделить следующие:

1) У Грузии особенное геополитическое положение в обширном регионе, включающем в себя Кавказ, а так же страны Черноморского бассейна, кроме того определенную часть Ближнего Востока, где выявляются стратегические интересы многих крупных мировых держав.

2) Предопределенный исторической судьбой полиэтничный состав населения, в результате взаимодействия

¹ Зб.Бжезинский «великая шахматная доска»,стр.108(русский).

и синтеза культур, в результате чего в Грузии развилась межнациональная и межрелигиозная традиция толерантности, что создает выгодные условия для диалога Запада и Востока.

3) Грузия расположена в самом центре широко известной своими острейшими конфликтными и кризисными событиями зоны Евразии, откуда естественно и эффективно можно осуществлять и направлять совместные международные усилия по предотвращению деструктивных и потенциально опасных процессов.

Заключение

В диссертационной работе «Модернизация политической и правовой системы Грузии», мы постарались сформулировать принципы управления, которые касаются проблем, связанных с предметом изучения. Рассмотрели его современные контуры в условиях нового мирового порядка, на фоне чего доказали роль и значение политических институтов, назначение права в решении означенных проблем. По мере возможности мы рассмотрели пути и возможности сохранения самобытности грузинского национального сознания, доказали наш взгляд на выбор оптимальных путей и перспектив административно-территориальной и управленческой формы грузинского государства.

Диссертационная работа опирается на новейшую литературу, изданную за последний период за границей и на территории Содружества Независимых Государств, посвященную аспектам политической и правовой системы. Кроме того, мы ознакомились с политической и юридической литературой, связанной с темой. К счастью, в связи с этой проблемой грузинские ученые опубликовали не одну интересную статью и исследования в периодической прессе и различных научных издательствах. Учитывая наш замысел, чтобы работа не отрывалась от «национальной почвы и самосознания», мы постарались каждый проблематичный вопрос увязать с историческим и правовым наследием. В этом направлении существует достаточно большое количество материалов, поскольку грузинское мышление никогда не

отставало от дыхания любой исторической эпохи. Наши предки так же мыслили политически и законно, видели свое будущее и заранее готовились к получению полезных результатов для страны. И именно здесь мы должны искать причины того, что не такая уж многочисленная нация избежала «попадание в мировые жернова», сохранив самобытность и национальные ценности.

Опасность до конца не предотвращена. Достижение третьего тысячелетия Грузия и грузинский народ не только должны возродить «блеск» своей страны, не только восстановить «утраченный грузинский законопорядок, быт и уклад», но и должны завершить построение грузинской государственности.

В условиях политической и правовой глобализации важнейшее значение имеет выработка необходимой стратегии и тактики в разрешении этих задач, имеющих важнейшее значение для будущих поколений. Это станет возможным только в условиях правильного правопорядка, идеологии и национальной политики. Лишь этим способом мы сможем сохранить «национальное государство».

Для современной Грузии огромное значение имеет основательное изучение и оценка политического и правового наследия, разработанного Ильей Чавчавадзе, Дмитрием Кипиани, Нико Николадзе, Важа-Пшавела, Иваном Джавахишвили, Арчилом Джорджадзе и др. Это не риторика!

К счастью, у грузинских деятелей действительно не было недостатка в глобальном политическом мышлении, что требует не только теоретического изучения, но и применения их идей на практике. Мы полагаем, без претензий, что наш труд придаст определенный стимул новым научным изысканиям в этом направлении, к тому же у труда есть и практическое назначение, поскольку он может послужить студенческой молодежи для лучшего и полноценного понимания процесса политической и правовой системы, что даст им возможность, в будущем сделать правильные выводы.

Сегодняшнее студенчество как раз то поколение, которое практически должно окончательно решить созданные в системе

управления проблемы и использовать исторический опыт во благо нации.

Исходя из вышеизложенного и основываясь на содержании диссертационной работы, возможно сделать некоторые выводы:

1. Современное грузинское государство с точки зрения политической ориентации однозначно определило западный путь развития, который не должен исключать равноправных, добрососедских, партнерских взаимоотношений с Россией в любой сфере.

2. После определения политической ориентации грузинское государство должно выбрать из западной политической и правовой системы одну из моделей управления, которая наиболее подойдет к современной реальности, в этом случае необходимо учитывать высказанное мнение Каталикоса - Патриарха Всея Грузии, Святейшего и Блаженнейшего Ильи II, а так же корни исторического союза.

3. Поскольку Грузия не входит в число крупных стран, однако является одним из многонациональных мировых государств, была разработана государственная идеология принимающая во внимание интересы национальных меньшинств; претворение ее в жизнь будет способствовать урегулированию этноконфликтов, и вместе с этим, будет примером «единоволлия и взаимопомощи» в становлении механизмов управления государством при участии национальных меньшинств.

4. Политологи, юристы и специалисты других областей, общество, интересующееся проблемой, разделены на две части. Одни считают, что будущая Грузия должна стать государством унитарной формы и таким образом она будет иметь возможность решить ныне существующие проблемы, другая часть считает, что страна должна выбрать форму федерального устройства. Обе концепции имеют право на существование, однако, по нашему предположению, дело не только в желании. Хотя мы пространно рассмотрели в данном труде отношение к проблеме.

Думаем, форма территориального устройства в будущем будет зависеть от ряда вопросов, путей и методов

их решений. Имеется в виду, если на территории нынешней Абхазии и так называемой Южной Осетии восстановится юрисдикция Грузии с учетом событий августа текущего года, если это произойдет путем политических переговоров, мы не сможем избежать федеральной формы государственного строя. Поскольку эти народы не согласятся на унитаризм. Однако, если власть сможет решить проблему пусть и силовыми методами, будет выбран унитаризм. Необходимо задуматься о том, как будут развиваться события в будущем.

По нашему мнению, это означает, что и государство и народ потеряет условия для мирной жизни (по крайней мере, на значительное время), поскольку уже более 15 лет абхазы и осетины живут «независимой» жизнью. Путем выборов производят смену де-факто власти, и потребуется время для стирания из памяти этих ошибочных настроений. Вместе с тем необходимо учитывать и послевоенную психологию. Исходя из этого разрешение вопроса о форме территориального устройства Грузии во многом будет зависеть от путей и методов урегулирования проблем.

5. В процессе модернизации национальной идеологии и политико-правовой системы предусмотрено объединение разрозненного политического социума, в результате чего должно быть достигнуто оптимальное количество правовым образом утвержденных политических партий, что будет способствовать восстановлению целостности общества. Это будет способствовать повышению правовой и политического культуры, государственного мышления.

6. Укрепление полноценных систем права, законности и правопорядка, преодоление правового и политического нигилизма будет способствовать возрастанию экономического потенциала страны и повышению авторитета грузинского государства в глазах мирового сообщества, что упростит борьбу против экономического кризиса, преступности и элитарной коррупции.

7. Страна только тогда может выйти активным субъектом активной глобализации, если она сформирует современную экономическую систему, применимую к национальным интересам, имеющую эффективную социальную ориентацию.

8. В процессе формирования правовой и политической системы национальная культура должна превратиться в свой же «защитный механизм», поскольку она соединяется с западной культурой, что дает шанс того, что грузинская самобытность проявит большой иммунитет для своего самосохранения.

9. В системе политического управления страны должно быть использованы некоторые национальные традиции: краевые, фамильные, семейные, институты родни и соседей, этнографические привычки и обычаи, а так же другие духовные ценности.

10. Несмотря на то, что отмечаются серьезные сдвиги в местном самоуправлении и управлении государством, законодательство является предметом острых общественных дебатов и политических дискуссий за свою непоследовательность и электорность, что нужно принять в дальнейшем во внимание и совершенствовать.

11. Мы считаем возможным перенять приемлемые для нас формы правления из системы самоуправления и управления государством Германии и Франции, что сделает более эффективной и мобильной дееспособность системы.

12. В процессе модернизации политической и правовой систем должна произойти планомерная децентрализация образования и как составляющая процесса, большая автономность высших учебных заведений, которые должны уделять большее внимание вопросу изучения политической и правовой науки, это будет способствовать устремлению каждого учебного заведения в повышении конкурентноспособности на рынке труда готовящихся кадров в условиях рыночной экономики.

13. В процессе полноценности политической и правовой системы значительное место должна занимать выработка геозкологической стратегии, где должно быть учтено внутреннее региональное многообразие (стратегический ресурс развития страны) и включение их в геополитическую и геэкономическую системы, необходимость чего показали нам текущие процессы, происходящие в нашей стране в последний период.

14. В стратегическом плане государственного строительства серьезную проблему представляет демографический фактор, на основании глубокого анализа можно сказать, что необходимо правовое урегулирование процесса преумножения нации (имеется в виду запрещение аборт, поощрение многодетных семей, социальное обеспечение и т.д.)

15. Текущие процессы в области права должны проводится не спонтанно, не в связи с должностным назначением того или иного руководителя, а должны иметь общенациональный характер, в процессе формирования которого будет учитываться общие принципы мирового права. Единственный основной твердый нормативный акт в стране, это - Конституция. и внесение в нее изменений и поправок должно быть велением времени, а не подстраиванием под существующую ситуацию.

16. Считаю целесообразным, создание в стране учебных центров политической и правовой системы, где объединятся исследователи разных областей, которые заинтересованы устранением поступающих проблем в политической и правовой сфере. На основании разработанных ими рекомендаций должна быть сформирована государственная политика в отношении к глобальным проблемам, что позволит предотвратить нежелательные, хаотичные последствия разрушения духовных и культурных ценностей страны, и наоборот, будем иметь возможность максимально использовать его положительные стороны.

По нашему мнению, решение рассмотренных в труде проблем, или выдвижение их на передний план и принятие их к сведению является неотложным делом, поскольку процессы глобализации представляют серьезную опасность для маленьких наций и стран. Их, в первую очередь, заставляют терять экономическую основу, что само-собой пагубно действует на политику и право. В конечном итоге они могут превратиться в рынок сбыта монополий богатых стран, имеющих сильный военный потенциал. Перед аналогичной опасностью стоит и наша страна. Для предотвращения подобных последствий, совместно с вышеуказанными вопросами самым эффективным средством является максимальное задействование потенциальных

национальных интеллектуальных и производственных возможностей. Это будет еще одним гарантом спасения национальной государственной единицы, сохранения национальных ценностей, и нахождение и удержание на мировой политической карте своего достойного места.

Опубликованные работы

1. Исторические корни правления в Грузии. Вестник научной академии бизнеса Грузии, 2000.
2. Проблемы государственного строя Грузии. Вестник научной академии бизнеса Грузии, 2000.
3. Унитаризм и федерализм. Издательство ТГУ, сборник работ, 2003.
4. Грузия и Кавказ в процессе евразийской интеграции, 2003.
5. Конституционные изменения, проблемы форм управления и политического режима в Грузии. Журнал «Право», 2004.
6. Аспекты модернизации политической и правовой системы Грузии. Автодорожный институт Грузии. Труды № 3, 2007.
7. Грузия и Кавказ в правовом и политической евразийском пространстве. Журнал «Жизнь и закон», 2008

ტირაჟი 100

პოლიგრაფიული ცენტრი
„ბარბონი“

თბილისი, ვაჟა-ფშაველას გამზ. №43